

## § 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:  
 Herr Brunberg från den 6 Maj under 14 dagar,  
 „ Per Nilsson i Espö från den 7 under 14, och  
 „ Norrby „ „ 10, likaledes 14 dagar.

## § 16.

Justerades protokollsutdrag rörande de vid detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 11¼ e. m.

In fidem  
*H. Husberg.*

## Måndagen den 25 April.

Kl. 6 e. m.

## § 1.

Herr Talmannen gaf tillkänna att nästa lördag den 30 dennes komme att, jemlikt 63 § Riksdags-ordningen, företagas gemensamma omröstningar öfver de statsutgifts- och bevillningsfrågor, deri begge Kamrarne stadnat i olika beslut och godkänt de af vederbörande Utskott afgifna voterspropositioner.

## § 2.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 58, i anledning af väckta motioner angående upphörande af tackjernstionde m. m.

### *Punkten 1.*

Herr Ehrenborg: Då detta är ett ämne, som föga intresserar de flesta af Kammarens ledamöter, är det icke uppmuntrande att deröfver yttra sig, men det är dock min oafvisliga pligt att vid detta tillfälle för en stund taga Kammarens tid i anspråk.

Här är fråga om att äfven inom s. k. privilegierad bergslag ändtligen borttaga en länge såsom olämplig erkänd särskild produktionsskatt, hvilken utom vanlig bevillning och under namn af *tionde* utgår af tackjernstillverkningen. I afseende härå vänder sig nu sjelfva tvistefrågan derom,

huruvida denna skatt bör borttagas med eller utan vederlag, och hafva med hänsyn härtill trenne särskilda förslag blifvit uppgjorda: ett af Stats-Utskottets majoritet i likhet med Stats-Utskottets hemställan i samma ämne förlidne riksdag, samt de båda andra hvartdera af sin reservant inom Utskottet. Denna fråga är långt viktigare till sin grund, långt mera svår-löst och allvarsam till sina följder, än som angifes af det nu föreliggande Utlåtandet, eller af den siffra utaf omkring 40.000 R:dr, hvartill den sammanlagda tackjernstionden för närvarande befinnes uppgå. Jag säger att frågan är svår, och detta är den derföre, att omständigheterna hafva bragt representationen i ett dilemma, der principiela betänkligheter möta vid hvartdera af de sätt som föreslagits för dess afgörande.

Om nemligen Riksdagen eftergifver tackjernstionden *utan* vederlag, d. v. s. utan påläggande af nya skatter, eller utan inskränkning i de friheter som bergslagen anses tillgodonjuta, så kan det ur vissa synpunkter se ut, som om detta steg skulle kunna blifva ett farligt prejudikat, och derjemte möter för ett sådant Riksdagens beslut det obehag, att detsamma kommer att innebära ett erkännande från representationens sida, att Staten genom den ena statsmakten, nemligen Kongl. Maj:t, och dess förbiseende — jag tillåter mig begagna detta ord — uti förordningen af 1859 vållat förlusten för det allmänna af den del af ifrågasatta vederlag, hvilken eljest i vissa fall kunde varit rättvis. Om åter Riksdagen borttager denna tionde *med* påläggande af nya skatter, eller med upphäfvande af friheter, som nu anses af bergslagen åtnjutas, så tvekar jag för min del icke att säga, att de facto en del af vårt lands befolkning har blifvit — jag vill icke säga med afsigt — af Staten narrad till sin skada genom hvad som skedde år 1859. Jag sade att *omständigheterna* hafva bragt representationen i detta svåra dilemma. Det är nemligen icke min mening, och säkerligen icke heller någon annans, att i detta hänseende utkasta något klander; tvärtom gifver jag ett villigt erkännande åt både Regeringen och de myndigheter, som i frågan blifvit hörda. Till och med Regeringen af 1859 måste erkännas hafva afsett bergsbrukets intresse genom den då utgifna författningen, hvilken var ett nödvändigt steg framåt i handteringens utveckling. Jag medgifver ock, att Kommers- och Kammarkollegierna i den af dem åstadkomna utredning lemnat från sig ett, från *en* sida sedt, omfattande och förtjenstfullt arbete, hvilket dock befinnes vara behäftadt med åtskilliga brister, till hvilka vi sedan komma. Ja, jag måste gifva mitt erkännande äfven åt den nuvarande Regeringen, ty dess vid sistlidne riksdag framlagda proposition i ämnet, var icke annat än ett konsekvent utförande af frågans föregående behandling; och jag kan än mindre klandra Stats-Utskottet, som, missledd af hvad som föregått, och utan att ega möjlighet ingå i förhållandena, ställt sig på den abstrakta rättens ståndpunkt och ej kunnat se konsekvenserna af hvad det tillstyrkt.

Det första som nu skulle fordras för dem af eder, mine Herrar, som icke satt sig in i denna fråga, vore en historisk redogörelse för detta och dermed jemförliga ärendens gång under de sednare åren, men jag befarar, att en sådan skulle blifva alltför tidsödande, och måste derföre inskränka mig till det aldrig hufvudsakligaste. Vi veta, hurusom de särskilda produktionsskatterna, den ena efter den andra, eftergifvits. Så

t. ex. har *hammarskatten*, äfven innefattande skatten från bergsmanshamrar inom bergslag, så småningom blifvit nedsatt samt slutligen år 1860 helt och hållet efterskänkts; den uppgick före nämnda år till ett årligt belopp af omkring 110 till 120 tusen Riksdaler. Likaledes har *qvarnrättan*, hvilken belöpte sig till vid pass 150,000 R:dr, blifvit af Riksdagen eftergifven. Hvad nu beträffar *tackjernstionden*, så blef densamma utom bergslag eftergifven samtidigt med hammarskatten, efter att redan år 1854 så inom som utom bergslag hafva nedsatts till hälften. Dess eftergifvande helt och hållet äfven inom bergslag har mött betänkligheter, så länge ej utredt varit, huru sig förhölle med friheter, som man antog der skulle med denna skatt stå i samband. Emellertid utgafs den vigtiga förordningen af den 20 September 1859, på hvilken vi nu hafva att ställa oss. Genom denna förordning medgafs, att hyttebruk kunde fullständigt skiljas från jorden — till följd hvaraf det blef en fri fabriksnäring — och att således fastighetsegare inom bergslag befriades från den såsom tvång hittills ansedda skyldigheten, att vara delegare uti och "värma" i hytta, dock med tillägg af det vilkor, att de bergsbruksidkare, som af den medgifna friheten ville sig begagna, skulle vara underkastade den inskränkning i bergsmansfriheterna, som framdeles kunde i laga ordning varda föreskrifven. Aret derpå, 1860, begärde Rikets Ständer, i sammanhang med beslutet om tiondejernets utom bergslag och hammarskattens upphörande, att Kongl. Maj:t ville föranstalta en utredning af de privilegierade bergslagernas återstående friheter och under hvilka vilkor befrielse från tackjernstionde kunde blifva dem tillerkänd. Ständerna framställde dock denna begäran endast under den förutsättning, att bergslagerna sjelfva, skulle derom väcka fråga. Detta gjorde dock icke bergslagerna. Emellertid hade Kongl. Maj:t, på samma gång 1859 års författning utfärdades, gifvit föreskrift åt Kommers-kollegium att afgifva berättelse om författningens verkningar eller de förändringar i bergshandteringen den kunde anses hafva medfört under ett år sedan författningen börjat tillämpas. Uti den berättelse, som till följd häraf af Kommers-kollegium afgafs, hemställde kollegium att, äfven om icke bergslagerna toge ett sådant initiativ i frågan, som Ständerna förutsatt, den ifrågakomna utredningen skulle åvägabringas. Med anledning häraf anbefalde Kongl. Maj:t Kammar- och Kommers-kollegierna att gemensamt verkställa nämnda utredning. Man började nu under åren 1863—1864 att samla nödiga uppgifter i ämnet; sammanträden höllos inför Kongl. Maj:ts befallningshafvande med bergslagsintressenterna i orterna, hvilka afgåfv sina svar. Dessa svar, hvilka alla, med ett undantag, innehålla på anförda skäl grundade protester mot nya onera såsom vilkor för tackjernstiondens eftergifvande, refereras i det utlåtande, som de båda kollegierna sedermera afgåfv, utan att de dock der upptogos till pröfning eller vederläggning. Vid 1865—1866 års riksdag begärde Rikets Ständer åter hos Kongl. Maj:t en nådig Proposition till Riksdagen om tackjernstiondens eftergift i bergslagerna och om de vilkor som dervid kunde komma i fråga; och förliden riksdag utdelades bland Kammarrens ledamöter kollegiernas bemälda utlåtande, dateradt den 31 December 1867. Till allmän förvåning inom bergslagerna, der man i detta arbete såg det mest bekymmersamma dokument som någonsin der förekommit — fick man först nu upplysning derom att man, utom frihet

från ordinarie rotering, äfven skulle åtnjuta större eller mindre friheter uti de från bergsmanshemmanen utgående grundräntor, om hvilket förhållande man derförinnan icke ens haft den ringaste aning. I fjor afgaf Kongl. Maj:t, i enlighet med kollegiernas utlåtande, till Riksdagen samma förslag, som nu på grund af en enskild motionärs framställning åter kommit under Riksdagens behandling. Förslaget, då liksom nu af Stats-Utskottets majoritet tillstyrkt, blef då af båda Kamrarne afslaget, och ligger nu åter framför oss till afgörande.

Det hufvudfaktum vi nu hafva att hålla oss till, för att se denna fråga i dess rätta dager, och erhålla en verklig ledning för vårt ondöme, är det att, enligt 1859 års författning, det är till aldra största delen alldes olika personer som idka tackjernshandteringen och som ega jorden inom bergslagerna. Jag säger *enligt* förordningen, ty jag kan icke påstå att det är *till följd* af densamma. Detta förhållande är nemligen till en stor del långt äldre än förordningen, hvilken på flera ställen blef endast en legalisering af hvad som sedan långliga tider tillbaka existerat. Ty det var förut mycket vanligt i bergslagen, att hemmansegare, till följd af skogsbrist eller andra omständigheter, för lång tid lemnade åt andra personer sin rätt att deltaga i hytta och sin skyldighet att der blåsa, och detta utan att å någondera sidan gafs någon afgift derför. Om vi icke hålla fast vid detta först faktiska och sedan legala åtskiljande af jord- och hyttebruk, så förvillas våra begrepp, så snart här framhålles bergslag och bergshandtering såsom någonting som skall kollektivt, i klump och gemensamt behandlas. Då kommer man in på en ganska betänkelig väg, som kan leda till de största orättvisor. hvarom man här på afstånd från bergslagen och obekant med dess alla förhållanden har svårt att bilda sig en föreställning. Det är icke utan att Utskottet råkat in på den vägen. Utskottet säger på sidan 3, att bergshandteringen, i likhet med flera andra näringar, af ålder varit huggnad med vissa förmåner och privilegier, af hvilka de flesta för bergslagerna ännu kvarstå. Bergshandteringen, heter det vidare, skulle afstå från dessa förmåner. Naturligt är det dock, att *bergshandteringen i och för sig* aldrig njutit några förmåner och aldra minst gör det nu, då den är skiljd från hemmanen, utan det är dessa som anses vara i åtnjutande af förmånerna. Huru åtskiljda emellertid dessa båda förhållanden redan äro, derpå ber jag att få lemna Kammaren ett särdeles i ögonen fallande bevis gnom meddelandet af en uppgift från kommunalstyrelsen i den bergslag, som skulle hårdast drabbas utaf den af Utskottet föreslagna åtgärden, nemligen Lindes. Denna har 859 hemmansegare. Af dessa äro endast 19 tackjernsfabrikanter och representera tillsammans 25 hemman. Kommunen består af ungefär 178 hemman, hvadan vi alltså hafva kvar 840 hemmansegare, som representera de återstående 153 hemmanen, och hvilka icke idka tackjernsblåsning.

Med detta faktum af en skedd åtskilnad för ögonen vågar jag dela ämnet i två hufvudfrågor, nemligen:

1:o) finnes det öfvervägande skäl att befria tackjernsfabrikationen från tionden äfven inom bergslag, oafsedt den numera endast tillfälliga omständigheten att en fabrikant kan tillika vara inom samma bergslag fastighetsegare? och

2:o) om så är, är det med rättvisa och billighet förenligt att för denna befrielse från tionde, hvilken kommer tackjernsfabrikanten till del,

utkräva ersättning af andra, och, i sådant fall, *hvilken* ersättning? Hvad den förra frågan beträffar, förbigår jag den helt och hållet, emedan både Utskottet och den föregående representationen hafva erkänt samt dessutom uppenbara sakförhållanden ådagalägga, att den största obillighet och ojemnhet är förenad med denna särskilda produktionskatt. Jag håller mig således uteslutande till frågans andra del, eller huruvida rättvisa och billighet medgifva att taga ut omförmälda ersättning af dessa hemmansegare, som längesedan upphört med tackjernstillverkning. Afven här måste vi ställa oss på 1859 års förordning. Man har vid frågans bedömande skiljt mellan rättsgrunder och billighetsgrunder, och förmenat, att rättsgrunderna här skulle vara *emot* hemmansegarne och *för* ett sådant förslag som det af Utskottet afgifna, men billighetsgrunderna på hemmansegarnes sida och *emot* Utskottet. Man har till och med ur denna synpunkt sökt åstadkomma förmedlingsförslag, hvarigenom med förenadt afseende å rättvisans och billighetens fordringar man skulle liksom mötas ungefär på halfva vägen, och produkten häraf har blifvit det förslag, som är framlagdt uti en betänkandet bifogad reservation af Herr Heijkensköld. Jag är för min del icke rättslärd, och förblandar måhända rättsgrunderna och billighetsgrunderna i detta afseende; men jag tror mig dock, med den förflutna och närvarande verkligheten för mina ögon, kunna på det bestämdaste angående denna sak säga till hvarje jurist och dialektiker alldeles detsamma, som en högt aktad talare anförde under öfverläggningen i ämnet vid sistlidne riksdag, nemligen att "om *detta* är *rätt*, så är det också *högsta orätt*."

Jag vill icke länge uppehålla mig vid den juridiska sidan af saken. Vi komma nemligen här in på ett område, der Kammarens ledamöter lätt skulle uttrötas af siffror, skattetitlar, gräfningar i arkiver efter två-trehundraåriga handlingar, årtal, summor o. s. v. Jag vill till en början blott hänvisa till kollegiernas omnämnda utlåtande, hvilket jag måste antaga vara i någon mån känt. Om jag slår upp detta utlåtande, som vi bergslagsbor med djupt bekymmer flera gånger läst från början till slut, finner jag, att snart sagdt öfver allt de högt ärade kollegierna, derföre att källorna varit så oklara, nödgats begagna sig af ganska sväfvande uttrycksätt. Så hvinla flera sidor — exempelvis vill jag taga sidd. 21 och 22 — af uttryck sådana som följande: "ofullständiga upplysningar"; "orätt i jordeboken införda dagsverken"; "tillgängliga handlingar visa icke"; "torde kunna antagas"; "från hvilken tid icke bekant"; "otvifvelaktigt synes dock vara" m. fl. Sålunda angifver redan sjelfva uttrycksättet svagheten af den rättsgrund man ur detta arbete vill hemta. För öfrigt får jag på det villigaste erkänna, att kollegierna med största omsorg sökt upptaga de olika skattetitlarne, men icke desto mindre — och derpå måste jag lägga eftertryck — ligger en stor brist deruti att kollegierna i allmänhet *icke bevisat*, att någon eftergift skett, ej heller ådagalagdt, i fall den skett, huruvida den grundat sig på åtagande utaf tionde, eller, såsom vi antaga, haft sin grund deri att hemmanen inom bergslagen i allmänhet varit svagare än annorstädes. Det är ett fullkomligt uppenbart faktum, att nya hemman efter 1650 hafva blifvit skattlagda till utgörande af samma grundränta som de äldre; men dessa nya hemman skulle nu, enligt kollegiernas mening, icke åläggas några ökade skatter, men väl de äldre

hemmanen, derföre att de sednare skulle hafva erhållit åtskilliga friheter, men hvilket dock icke är fullkomligt ådagalagdt, då kollegierna icke anfördt några påbud eller förordningar om beviljade eftergifter. Kollegierna hafva icke heller gjort någon utredning öfver tiondens första uppkomst, hvilken dock utgått af berget långt innan den genom 1608 års förordning i stället bestämdes att utgå af den förädlade produkten. Likaledes hafva kollegierna ej angifvit de förändrade bestämmelser i afseende på tionden, hvilka efter 1608 hafva egt rum. De många s. k. privilegiebrefven, likasom äfven 1664 års kontrakt om persedeljernet i Nora och Lindes bergslager, antyda icke alls några eftergifter i räntan, ehuru de förstnämnda noggrannt bestämma hvori friheter och förmåner bestå. Dessa förmåner hafva nemligen utgjorts hufvudsakligen af sådant, som stått i samband med inskränkningar i handelsfriheten, men hvilket allt på senare tider har med en friare näringslagstiftning upphört. Detta allt oaktadt har man så bestämdt sagt, att "utredningeu visar huru skatten tillkommit;" att "friheter medgäfvos mot skyldighet att blåsa och gifva tionde;" att "jorden blott skall återföras till hvad det var före tiondens påläggande o. s. v." Och lika så talar nu Utskottet på pag. 4 om denna skatt såsom "vilkor för bergsmansfriheterna." Vi våga deremot bestämdt förneka, åtminstone hvad Nora och Lindes bergslager beträffar, att något bevis lemnats för att räntor funnits, för hvilka tionden blifvit vederlag, eller att någon sådan frihet medgifvits. Endast från *ett* onus, nemligen från knektehåll, återstår i vissa bergslager en beviljad frihet, lemnad med anledning deraf att alla arbetskrafter ansetts behöfliga för bergsbruket. Dessa bergslager hafva i stället *extra* rotering och derpå gällande kontrakt, hvilket väl ej borde häfvas i annan ordning än som för indelningsverket i öfrigt är bestämdt. Denna ordinarie *roteringsfrihet* är emellertid *utan allt samband med tionden*, som pålagts grufvorna, såsom ett kronans regale, långt före roteringsens införande. Man har vidare talat om oriktigheten af att införa olika jordnaturer och deraf uppkommande kameral ore. Jag har aldrig förstätt denna invändning; jordnaturen likasom anteckningarne är och blir enahanda som hittills. Man har ock talat om att det ena hemmanet bör hafva lika räntor med ett annat, som är af samma natur. Detta är dock ett märkvärdigt argument, då vi af Kongl. skattekomitéens utlåtande veta, att räntan på ett mantal kronoskatte å olika orter varierar mellan flera hundra och blott några få riksdaler. Enligt der förekommande tabeller står räntan på hvart och ett bland kronoskattehemmanen i t. ex. Lindes s. k. privilegierade bergslag mellan 90 och 200 R:dr, då deremot t. ex. i hela Blekinge län intet helt mantal af motsvarande natur bär högre ränta än 24 R:dr; inom tre särskilda fögderier af Christianstads län resp. 42, 33 och 30 R:dr; inom fyra fögderier af Malmöhus län högst 52, 52, 41 och 33 R:dr, samt inom fyra sådana af Göteborgs län högst 56, 37, 34 och 26 R:dr. Man har vidare ur den förmenande rättsgrunden kommit till ett skiljaktigt förslag för Nyeds bergslag. Jag gillar fullkomligt, att någon ordinarie rotering icke för densamma ifrågakommer, men måste erinra att samma förhållande som med Nyed hufvudsakligen eger rum med t. ex. nya Kopparbergs bergslag, der just, enligt kollegiernas utredning, ingen frihet från ränta åtnjutes mer än af ett enda hemman och detta blott 75 öre (se kollegiernas ut-

låtande pag. 73). Slutligen hemställes, hurudan juridisk rättsgrund, sjelfva villkoret i 1859 års förordning är. Redan i talet om de skyldigheter, som "ansetts" åligga bergslagshemman, ligger något sväfvande; men framför allt måste jag erinra om, huru de ofta citerade orden: "*de som deraf vilja sig deraf begagna*" icke kunna bokstafligen tillämpas utan att leda till den största orimlighet. Vi kunna nemligen väl icke antaga, att de hemmansegare, hvilka haft någon öfvernaturlig aning om hvad nu skulle ifrågakomma och derföre hållit sig qvar vid sin hyttedelaktighet, eller de tackjernsfabrikanter, hvilka eljest tillfälligtvis äro inom samma bergslag hemmansegare, skola på en gång befrias från tionden såsom fabrikanter och tillika såsom hemmansegare undgå den nya skatt, som är i fråga att påläggas deras grannar. Det blefve då en personel befrielse från ett hemmans grundränta, eller ett beslutadt realonus som komme att inhi-beras, till dess att egaren afginge eller upphörde med sin tackjernshandtering. Denna orimlighet är ögonskenlig — och rättsgrunden ramlar.

Men vi öfvergå nu till billighets- eller den moraliska rättsgrunden, hvilken lämpligast framhållles genom en teckning ur verkligheten. Hvarje hemman har i långliga tider burit vissa, oförändrade onera. Det ena har utgjort sin ränta uti en persedel, det andra i en annan, det ena något större, det andra något mindre ränta, den ena bergslagen har haft ordinarie, den andra extra rotering; med ett ord, vissa olika utskylder i hundratals är med indelad delaktighet i hyttebruk. Om denna delaktighet varit en förmån eller en tunga, är svårt att säga. Det har berott på särskilda förhållanden, såsom belägenhet, skogstillgång, olika ekonomi vid hyttan o. s. v. Utan fara för misstag torde kunna sägas, att i allmänhet hvarken det ena eller andra varit öfvervägande. Mängden af smärre hemmansdelar och med ringare skogstillgång hafva, såsom förut är nämndt, långt före 1859 års författning utlemnadt till andra sin rätt och skyldighet i hyttan, utan någon ersättning å någondera sidan. Häraf synes ej blott att, såsom redan erinrats, åtskilnaden 1859 blott var en legalisering af ett längesedan inträdt förhållande, utan äfven att, om hyttetvånget var ett onus, så var det dock så ringa, att hvad som nu ifrågasättes mångfaldigt öfverstiger detsamma. Aftalet eller bestämmelsen om ersättning för ifrågasatt frihet borde derföre hafva skett före författningens utgifvande; och de åtaganden, som man då velat gå in på, hade tvifvelsutan varit ytterst ringa eller inga. Härmed anser jag mig hafva besvarat frågan om *hvilken* ersättning eller vederlag bort ifrågakomma; och om ännu skulle ske en rättvis tillämpning af 1859 års vilkor, så skulle det dittills bibehållna onus uppskattas i allmänhet eller särskildt för hvar och en som skiljt sig från hyttedelaktighet. Emellertid utan någon sådan åtgärd utgafs författningen med den farliga bestämmelsen. Ännu då hade bergslagsbon ingen aning om att att han skulle vara i besittning af några friheter i skatteväg, ej eus inom de blott extra roterade bergslagerna. Tvärtom trodde man sig hafva högre skatter än annorstädes, och att dessa till en del vore vederlag för friheten från ordinarie rotering, ehuru jag visserligen icke kan förneka, att omdömet i detta fall kan hafva förvil-lats genom de större onera in natura och de betydliga kommunalutskylder, hvilka nedsätta fastighetsvärdet i bergslag emot i landslag. Hade emellertid dessa hemmansegare tänkt sig möjligheten af att man skulle

ifrågasätta mångdubbelt ökade skatter, såsom ersättning för en frihet hvilken de aldrig begärt, så hade vid de af bergmästarne år 1860 hållna möten antagligen ingen gått ifrån sin hyttedel. Men tvärtom strömmade flerstädes de mindre hemmansegarne i god tro ut från hyttelagen, ty den frihetsinskränkning, som var att vänta, ansågs ej kunna innebära något annat än som billigt motsvarade det tvång, hvarifrån man befriades. Denna goda tro fortfor till 1868—1869, då man till stor bestörtning fick del af kollegiernas utlåtande. Hemmansegarne förvånades, då de funno sig hotade med en oförvållad förlust af en betydlig del af sin egendom. Tackjernsfabrikanterna förvånades, ty de ville — såsom på detta rum blifvit uttalandt af min företrädare, hvilken på det ifrågasatta bytet skulle hafva gjort vinst — ej mottaga en sådan skänk på den omgifvande befolkningens bekostnad. Den börda, som skulle dem påläggas, vore ock i sanning icke ringa; den skulle efter medelvägsförslaget utgöra ungefär 55 R:dr, och efter Stats-Utskottets ungetär 100 R:dr per helt mantal, svarande såsom ränta å 5 procent mot ett kapital af respektive 1,100 och 2,000 R:dr, således en kapitalnedsättning per helt hemman ef omkring 2,000 R:dr, eller 20 å 25 procent på de svagare, ofta till ett belopp af endast 8 å 10,000 R:dr per helt hemman taxerade fastigheterna. Sådana hafva på långliga tider i brist på kol ej bläst tackjern; många hafva längesedan t. ex. genom 1756 års Kongl. resolution på allmogens i Nora och Lindes bergslag besvär befriats från hyttetvånget, och nu skulle dessa lågt taxerade få en mångdubblad skatt, hvilken de högt taxerade, mera skogrika nyhemmanen icke skulle påläggas. Vi fråga nu, särskildt med anledning af de af Utskottet begagnade ord "på förhand kända vilkor" *hvad menade Kongl. Maj:t år 1859?* Måne att hemmansegarne skulle kunna beräkna beloppet af blifvande ökade skatter med åtföljande nedsättning i deras fastighetsvärde? Omöjligt, ty kollegierna hafva ju behöft årtal för sin utredning. Måne att en allmän stockning skulle inträda och intet hemman blifva säljbart, intill dess den hotande tillämpningen komme? Jag kan lika litet antaga detta. Måne att ingen skulle lemna sin hyttedel? Nej, då hade all åsyftad verkan för bergsbruket förfelats. Måne att hemmansegarne skulle lemna sin hyttedel och derigenom bringas i fällan? Nej, ännu möjligare! Således *om ock, emot* hvad jag sökt visa, eganderätten till jord med under århundraden häfdvunna skattebelopp icke skulle tillerkännas helgd; *om ock, emot* hvad jag sökt visa, hyttetvånget skulle anses hafva varit ett onus, värdt att aflösas, så har efter mitt omdöme *Staten* genom dess representant, Kongl. Maj:t, endast i följd af förbiseendet i 1859 års förordning *afhändt sig eller gått miste om sin rätt att*, derest man vill eftergifva tionden till fabrikanterna, *taga någon slags ersättning af andra*, hvilket man finner blott vid tanken på en försäljning efter år 1859. Säljaren säljer, köparen köper i god tro till ett kapital lämpadt efter de gamla onera. Säljaren stoppar köpskillingen i fickan och reser. *Staten* vill nu komma och *taga* af köparen genom en värdenedsättning, svarande mot de nya utskylderna, såsom ränta hela den nettotillgång mången skuldsatt fastighetsegare besitter. Köparen, den nuvarande egaren, får ock resa, men med tomma fickor. Sådan blir följderna af den bestämmelse, som här föreslås för hemmanet utan afseende på dess egare.



Huru skall nu denna fråga lösas? Af hvad jag anfört, torde framgå, att *Utskottets* förslag är orättvist, obilligt och utan befolkningens förskyllan ruinerande, ty de förmådde det icke bära. Och då detta förslag, i fjor grundadt på en Kongl. proposition, då blef af Kamrarne afslaget, så kan jag icke föreställa mig, att det nu, föränledt af en enskild motion, skulle hafva att vänta ett annat öde. Den stora af Utskottet två gånger omnämnda minoriteten år 1869 betyder för mig intet; jag skulle till och med ej undrat på, om den blifvit majoritet, då förslaget kom från sådana auktoriteter, frågan var om en ökad statsinkomst, bergslagera hade liksom nu få representanter och ärendet var för de flesta främmande. — Den modifikation i förslaget, hvilken innehålles i *Herr Nordenfelts reservation*, erkänner jag vara välvillig från hans ståndpunkt i rättsfrågan, men den är omöjlig utförbar. Hemmanens onera kunna nemligen ej vara beroende af personen, som eger dem; det är ej hemmanen som tillverka tackjern. — *Herr Heijken-skölds medelvägsförslag* skulle ock kunna anses välvilligt. Grunden synes nemligen vara ett förenadt afseende på rätt och billighet. Det kan ock antagas hafva goda utsigter, ty det minskar Statens uppoffring; det tillgodoser helt och hållet *vissa* bergslagers intressen, och det gör slaget något lindrigare för de andra. Men för dessa är det i grunden lika orättvist och obilligt och derfore farligt. Man lider visst mindre af en förlust å 7 R:dr än å 12 R:dr, men den, som tillskyndat den mindre förlusten, kan lika litet försvaras, som den hvilken vållat den större. Må ingen afundsamhet få råda mellan bergslagsrepresentanterna, utan må de gemensamt hålla på en gammal häfdvunnen rätt. Ännu ett sätt vore att åter *rent afslå* och bibehålla status quo, men tackjernsproducenterna äro då missnöjda och frågan lika olöst. Detta är således endast en tillfällig nödfallsmesyr. — Återstår då att, enligt *Herr Hammarhjelm's reservation*, *eftergifva tionden utan nederlag*. Ett sådant erkännes afhuggande är, efter min uppfattning, numera den enda rättvisa och billiga utvägen, och jag är förvissad, att Staten skall vinna ersättning genom handteringens återuppblomstring, ökad beviljning, ökad välmåga och export.

Men ännu ett ord till de olikänkande, till dem som äro betänksamme vid ifrågavarande eftergift. Jag har den aktning för Kamraren, att ingen bestämmer sitt votum af sympati eller antipati för vare sig en representant, ett Utskott eller en myndighet, utan endast efter sin uppfattning af sakförhållandena. Bevekande utrop kunna således för saken vara hvarken till skada eller till gagn, men i *ett* hänseende tillåter jag mig dock ett bönerop. Det finnes nemligen frågor af egendomlig art, hvilka äro för de flesta främmande. Så är t. ex. förhållandet för mig med militära organisationsfrågor, der man frestas besluta sig på ett hum, af förtroende till personer. Varsamhet är då nödig, äfven om det icke såsom här är fråga om personers väl eller ve. Likaså är denna fråga främmande för de flesta, så väl hvad beträffar bergslagera ekonomer som deras beskattningsförhållanden. Må derfor ingen förhastiga sig. Jag har sjelf under sjutton år icke kunnat blifva fullt hemmastadd i dessa saker; är nemligen ej infödd i bergslagen, utan äkta landslagsbo. Så länge jag  
 bodde

bodde i min fosterbygd Westergötland, tänkte jag mig bergslagen såsom ett rikt land, hvilket utom jordbruket lemnade åt såväl fastighetsegaren som öfriga befolkningen tillfälle till en mycket inkomstbringande binäring. Men hvad faun jag? Jo, långt mera släp och betryck än i landslagen. Hemman som måste till höga pris till stor del köpa sitt behof af foder och säd; en rå och mager, mellan mossar och berg svärbelägen åkerjord, hvars produkter ofta måste vid den aflägsna åkertegen i särskilda byggnader intagas för att först på vintern kunna hemföras; byvägar, der dragare och lass måste framgå, af sådan beskaffenhet, att en landslagsbo kunde finna sig behöfva klättra äfven med händernas tillhjälp i dess backar; lägen och kommunikationer sådana att det icke är ovanligt, att en hemmansegare på 3 mils afstånd från sin kyrka måste ditforsla ett lik sålunda, att han sätter sin och grannens ko framför hvarandra och hänger kistan deremellan; en ytterligt betungande fattigvård, uppgående t. ex. i en enda kommun, Nya Kopparbergs bergslag, till omkring 30,000 R:dr årligen och egande sin grund just i bergsbrukets farliga och osunda arbete i grufvor och hyttor; skjutsentreprenadafgifter och väghållning betydligt mera betungande än hvad någon landslagsbo kan föreställa sig, och kommunalutskylder, just i följd af bergslagsförhållandena, uppgående till 50, 60, 70, ja ända till 80 öre per fyrk. Sådana hemman har man vid öfverläggningen i denna beskattningsfråga velat efter areal och utmål jemföra med de i landslagen, ehuru de i följd af sin beskaffenhet stå i mycket lägre pris. Sällsynt att någon hemmansegare från landslagen ditflyttar men deremot det motsatta förhållandet så mycket vanligare. Allt detta är emellertid för de flesta af Eder, mine Herrar, obekant, och likaså bergslagernas gamla invecklade beskattningsförhållanden. Derföre beder jag: den som icke *kan* dela mitt yrkande, må han åtminstone heldre och för tillfället rent afslå. Det vore mindre olycka för tackjernsproducenterna att under ännu ett år vidkännas tionden, än för de betryckta hemmansegarne att få sitt fastighetsvärde för all framtid reduceradt. Någon utväg skulle emellertid möjligen kunna utfinnas, och billigheten fordrar att möjlighet beredes för den så hotade befolkningens representanter, att i värsta fall lemna rum för den eller dem, som bättre kunna ådaga-lägga deras häfdvunna rätt och motverka deras oförvållade undergång. För min del yrkar jag afslag och bifall till Herr Hammarhjelm's reservation.

Herr *Johan Johansson* från Örebro län förenade sig med Herr Ehrenborg.

Herr Grill: Att döma så väl af hvad som tilldragit sig föregående riksdag som af det utlåtande Stats-Utskottet nu afgifvit, kunna vi antaga för gifvet att allas mening är förenad derom, att tackjernstionden bör borttagas. Frågan är således endast om detta kan ske med samtidigt påläggande af nya skatter, eller om det, enligt Herr Hammarhjelm's reservation, kan ske derföretan.

De, som förorda påläggandet af nya skatter, grunda sitt omdöme derpå, att tackjernstionden skulle vara ett vederlag eller en betalning för frihet från ränta, rotering och ett annat tvång, eller den genom författningar reglerade kolhandeln. Söker man i våra äldre handlingar efter tiden för uppkomsten af dessa onera, så finna vi att *tackjernstionden* räk-

nar sin uppkomst eller ordnande från malmtionde från år 1608, under det att roteringen är af en sednare dato, såsom allmänt känt är, och således kan tackjernstionden icke vara vederlag för frihet från rotering. Genomgå vi vidare hvad som rör räntorna, så finna vi först, att åtminstone *alla* mantalsräntorna tillkommit efter år 1608, nemligen:

- 1) Landtågsgården, beviljad 1617,
- 2) Byggningshjelpen (vinterkörsel och årlig hjälp), beviljad 1622,
- 3) Salpeterhjelpen, beviljad 1634,
- 4) Boskapspenningarne, beviljade 1620,
- 5) Skjutsfärdspenningarne, beviljade 1642, samt
- 6) Dagsverkspenningarne, beviljade år 1652. Således kan ingen påstå

att tackjernstionden och mantalsräntorna stå till hvarandra i något förhållande af vederlag. Hvad åter jordeboksräntorna beträffar, så utgå dessa för bergslagerna med vissa tunnor kol eller vissa pund jern, och således står icke heller tackjernstionden såsom vederlag för dessa. Hvad slutligen angår det af Herr Finansministern vid föregående riksdag omnämnda tvånget, som kolhandeln skulle vara, får jag tvärtom påstå, att den var ett bland de förnämsta af bergslagsorternas privilegier, ty den innebar att jordegarna icke fingo afyttra sina kol utom bergslagen, hvars alla skogsprodukter derigenom kommo jernhandteringen inom bergslag till godo.

Verkliga privilegier, som bergslagerna haft, voro förutom den nyssnämnda kolhandeln, äfven förbud mot malmutförsel ur riket och inskränkning i tackjernshandeln, så att endast vissa bergslager fingo sälja malm och tackjern inom vissa delar af landet, der de förädlades till stångjern etc. Stångjernshamrar fingo ej anläggas inom vissa områden. Ett annat privilegium var, att jordegendom, belägen inom bergslag, icke fick egas af annan än bergsman, eller med andra ord Bondeståndets exklusiva besittningsrätt af bergsmanshemman. Äfven ansågs såsom privilegium rättigheten att handla eller utbjuda och sälja sina varor hvar som helst. Vidare hade de följande andra privilegier: asylrätt, egen skogslagstiftning, lättnad vid skatteköp, hvarförutom kronohemmans åboar fingo särskilda tillförsäkringar; ett privilegium var den år 1688 reducerade bergsfrälsefriheten. Bergsmän erhöilo rätt till förlag enligt en särskild förlagsförfattning, bergslagerna egde egen jurisdiktion med ting och bergmästare; egen masmästarestat, frihet från utskrifning och värfning. Ett privilegium som sednare tillkommit och ännu kvarstår, är att skogsmark, som undergått laga skifte, icke får ingå i nytt skifte. Slutligen hade de äfven sin egen kriminallagstiftning, i hvilken bland andra straffslag äfven ingick det bekanta "att sitta i kista" när någon hade slagits på grufvebacken; hade någon stulit jern skulle han straffas med spöslitning på jernbodknuten, o. s. v. Detta allt var privilegier för bergslagsorterna, men numera hafva de borttagits ur lagstiftningen. De nu återstående privilegierna skulle vara frihet från grundränta och rotering, säger man; men hvad den förra eller räntan beträffar, så existerar icke någon frihet från den, utan tvärtom är det bekant att alla bergslager betala sådan, fastän mer eller mindre, och jag har just för att bevisa detta medtagit några debetsedlar för förlidet år, af hvilka framgår, att  $\frac{1}{16}$  mantal Norra Dalskog i Lerbäckes bergslag fått betala 3 R:dr 3 öre i ordinarie ränta utom 1 R:dr 49 öre kronotionde, hvilket gör 50 R:dr ränta på helt mantal, samt att  $\frac{1}{8}$  mantal Södra

Björnfall i samma bergslag likaledes betalt 12 R:dr 3 öre ordinarie ränta hvilket gör icke mindre än 100 R:dr på helt mantal; och hvad vidare roteringen beträffar, hafva vi åtskilliga bergslager som äro till fullo roterade, och de som icke äro det hafva åtminstone extra rotering på grund af kontrakt med Kongl. Maj:t.

Jag har nyss nämnt hvilka privilegier bergslagerna fordom hade. Konungarne beviljade dessa friheter, emedan, då stångjernnet var den enda exportartikeln från riket, tillverkningen deraf ansågs böra så mycket som möjligt befordras såsom öfvande ett välgörande inflytande äfven på andra näringar. Derföre kommo ock bergslagerna i åtnjutande af ofvan uppräknade förmåner. De skattelindringar eller förmedlingar, som lemnades bergslagerna, när ränta och rotering pålades öfriga delar af riket, så att dessa skattetitlar icke utgingo till samma belopp från dem som från de andra, ega ett annat ursprung. De vermländska bergslagerna voro nemligen ännu en ouppbruten bygd, när Carl IX såsom hertig började uppbygga Carlskoga och anlade de vermländska städerna Carlstad, Christinehamn och Filipstad. Förhållandet var ungefär enahanda med öfriga bergslagsorter, och emedan de icke hade annat än skog och vattendrag att nära sig med, fingo de beviljade nämnda skattelindringar eller förmedlingar, som äro af samma natur som förmedling af svaga hemmansdelar å landsbygden. Men det var ingalunda derföre att den betalade tiondejern, hvilket alltid varit af samma natur utom som inom bergslag. Således tror jag mig hafva undanröjt den falska föreställning, som gjort sig gällande, att tackjernstionden skulle vara vederlag för frihet eller lindring ifrån andra skatter.

Vidare har såsom skäl framdragits, att Hellestad och Wånga bergslager 1820 blefvo lagda under landslag och då fullt roterade. Detta exempel, såsom varande det första, borde följas. Men så är icke händelsen, ty år 1696 blef Godgårds bergslag reducerad till landslag och försedd med full rotering, hvilket icke var att undra öfver, ty Sverige egde då en enväldig Konung med full kollegialstyrelse, och således kunde då ingen röst höja sig till förmån för bergslagerna, utan ålades roteringen som en komplettering af det pågående indelningsverket helt och hållet genom en *våldsgerning*. År 1820 lågo Hellestad och Wånga bergslager gräns om gräns med Godgårds sålunda behandlade bergslag, och hvad var då naturligare än att det föregående äldre närliggande exemplet der skulle läggas till grund för ny rotering af dessa. Således bör man icke få höra det skälet uppgifvas, att, emedan bergslager förut blifvit fullt roterade eller lagda under skatt, samma åtgärd änyo skall vidtagas. Den utredning som Kammarkollegium och Kommerskollegium gjort är så fullständig som möjligt, men är dock behäftad med fel, som endast en bergslagsbo kan upptäcka. Det uppgifves att inom den bergslag jag tillhör finnes ett hyttelag, hvars blåsningsskyldighet blifvit indeit på landslag — detta är riktigt — men der finnas äfven andra hemman som nu äro befriade från blåsningsskyldighet och tiondejern genom en sådan öfvergång, och som derpå hafva Kongl. Maj:ts kollegii stadfästelse; och således måste inom dessa bergslager finnas sådana omständigheter att, så vida lag och rättsliga förhållanden skola gälla, Riksdagen och Regeringen der icke kunna öfver en bank pålägga hvarken rotering eller ränta. Jag medgifver att

Riksdagen kan absolut besluta, men jag anser ock att den har skyldighet att vara absolut billig och rättvis. Oaktadt Kongl. Maj:ts förordning af 1859 uppfylla bergslagera. såsom ett helt taget, de vilkor hvilka påstås varit fastade vid skattelindringarnes åtnjutande, i det jernstillverkningen inom dem, långt ifrån att hafva minskats, tvärtom ökats; och således är jag öfvertygad att det sker dessa bergslager en orättvisa, om ny rotering eller ny ränta pålägges dem — ja, åtskilliga af dem skulle icke ens kunna bära någon skatteförhöjning, emedan de äro allt för mycket tryckta af skatter förut.

Man talar mycket om svenska folkets rätt att beskatta sig sjelft. Jag föreställer mig, att, om de flesta representanter från bergslagera här protestera emot dessa nya skatters påläggande, det icke vore med nämnda sjelfbeskattningsrätt öfverensstämmande att Riksdagens pluralitet skulle yrka och besluta något annat. I detta afseende är jag i tillfälle att uppläsa 2 § af Bondeståndets privilegier af den 4 April 1789, till den kraft och verkan den kan hafva:

Kongl. Maj:ts öppna nådiga försäkran och stadfästelse å svenska och finska allmogens fri- och rättigheter, gifven Stockholms slot den 4 April 1789.

## § 2.

Skattebondes ägande rätt till skattehemmanet bibehålles uti sin helgd alltid oförkränkt, äfven som den dispositionsrätt derå, som beviljad och försäkrad blifvit: och the å hemmanen en gång gjorde, i laga ordning fastställde skattläggningar och tiondesättningar skola i evärdeliga tider äga bestånd, och aldrig någon ändring eller rubbning deruti tillåtas.

Denna paragraf vågar jag tolka så, att Riksdagen och Kongl. Maj:t gemensamt väl kunna taga bort tackjernstionen men icke pålägga några högre skatter å bergslagera, på grund hvaraf jag yrkar bifall till Herr Hammarhjelm's reservation och afslag å Utskottets utlåtande.

Herr Johan Bergström: Jag kan icke heller gilla det förslag Utskottet i första punkten af sitt utlåtande framställt, lika litet som det i andra punkten. Den nu utgående tackjernstionen är en i högsta måtto obillig pålaga, emedan den är en produktionsskatt, som tillverkaren utöfver bevillningen för sin rörelse måste erlägga, och jag är derföre fullkomligt öfverens med Utskottet om att den bör borttagas; men beträffande villkoren kan jag icke förlika mig med hvad Utskottet föreslagit, nemligen att bergslagsfastigheterna skulle åläggas förhöjd grundränta. I början af 1600-talet hade bergslagera ännu sig pålagd en skatt, som kallades *Osmundsjernet*, hvilken upphörde när år 1608 tiondejernet pålades, och att nu åter upplifva denna skatt, mot att i stället borttaga tiondetackjernet, vore endast att bota ett ondt med ett annat. Skulle man åter ålägga hemmansegarne förhöjd ränta under form af penningar eller spanmål, så vore orättvisan ännu högre, emedan hemmansegarne icke tillförene någonsin haft förbindelse att utgöra sådan. Utskottet har sagt att bergslagera åtnjuta åtskilliga andra friheter, bland hvilka vi veta att t. ex. fri kolhandel är en; men männe denna frihet är något som, på sätt Utskottet

menar, bör beskattas eller lemnas ersättning för? Vi torde litet hvar minnas, att för ett antal år sedan var spanmålshandeln icke heller fri, utan man fick vidkännas ganska höga penningeviten, om man icke köpte och sålde spanmålen såsom sig borde enligt författningen. Att nu kolhandeln äfven blifvit fri kan icke sägas vara annat än enkel rättvisa, och någon ersättning för en sådan anser jag man icke är skyldig att erlagga.

Vidare grundar Utskottet sitt förslag derpå, att hemmansegarne inom bergslagerna äro befriade från skyldigheten att värma och blåsa i hytta. Men jernindustrien behöfver numera icke denna hjälp af hemmansegarne, och då behöfver Staten icke heller ersättning af dem för befrielse från detta onus. Utskottet säger, att bergslagerna äro fria från rotering: ja väl, en del bergslagshemman hafva blott extra rotering, men en del äro deremot belagda med ordinarie. Roteringen fanns icke på den tid då tackjernstionden pålades, utan är af en sednare dato, och hvarföre den icke blifvit bergslagshemmans ålagd, kan jag icke säga; är det så, att de blefvo befriade derifrån på den grund, att de voro bergslagshemman, så är det väl i sin ordning, att de nu icke vidare åtnjuta befrielse derifrån, men finnas deremot andra skäl, hvarföre den icke blef den pålagd, så bör man icke nu pålägga den, derföre att man tager bort tackjernstionden. Totalbeloppet af denna tionde utgör, såsom förr blifvit nämndt af en talare, för närvarande endast 42,000 R:dr, och om man nu bifaller Herr Hammarhjelm's reservation, skall Staten således göra en årlig förlust på dessa 42,000 R:dr. Skulle man åter bifalla en annan Utlåtandet bifogad reservation, så skulle en liten del af beloppet fortfarande tillfalla Staten. För min del skulle jag vilja yrka bifall till Herr Borgmästaren Ahlgrens reservation, men som de fleste talare, hvilka förut yttrat sig, yrkat bifall till Herr Hammarhjelm's, så vill jag, för att icke åstadkomma någon splittring, förena mig med dessa om att begära bifall till sistnämnda reservation.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Då endast första punkten i Stats-Utskottets utlåtande ännu är föredragen, skulle jag måhända göra rättast att icke yttra mig jemväl om den andra punkten, men då de trenne föregående talarne sysselsatt sig äfven med denna punkt, så hoppas jag det tillåtes mig att yttra mig om båda dessa punkter i sammanhang med hvarandra, under antagande att den egentliga diskussionen om båda här kommer att ega rum.

Den talare, som yttrade sig näst före den siste, sade, att, såvida lag och rätt skulle vara gällande inom landet, ränta och rotering icke kunde påläggas bergslagerna. Detta var ett hårdt ord mot Stats-Utskottets förvarande utlåtande, som öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts proposition till sistlidet års Riksdag, hvilken dåvarande Stats-Utskott äfven tillstyrkte. För att i någon mån undersöka rättmätigheten af den värde talarens ord, torde det tillåtas mig att gå något tillbaka i tiden och se efter, hvilka förbindelser bergslagerna ursprungligen hade till följd af eller motsvarande sina friheter. Dessa förbindelser voro icke endast att erlagga tackjernstionde för hvad som inom bergslagen blåstes, utan äfven att blåsa tackjern, så att hemmansegarne följaktligen voro skyldige att egna sig åt bergsrörelsen. Genom Kongl. brefven af år 1608, dem samme talare om-

nämnde och hvilka i Kammar- och Kommerskollegiernas utlåtande af den 31 December 1867 på sid. 18 anföras, tillerkändes bergslagerna befrielse från alla förut utgående utlagor och hjälper, emot det att i stället hvart tionde pund utgjordes af hvad som erhöles af berget, och dessa friheter utsträcktes genom särskilda författningar och tillämpades genom särskilda åtgärder. Sedermera beviljades frihet från utskrifning och rotering, för att icke bergslagerna skulle beröfvas folk för bergsbruket. Detta är det historiska sammanhang som tackjernstionden har med friheterna, hvilka dock, såsom redan förut är sagdt, voro fästade, icke blott vid utgörandet af densamma, utan jemväl vid skyldigheten att blåsa, som kan inhemtas bland annat deraf, att Rikets Ständer vid 1818 års riksdag ingingo till Kongl. Maj:t med en skrivelse, hvori de anhöllo om undersökning, huru bergslagerna fullgjorde sina skyldigheter, och huruvida den afgäld, som från dem ingick, motsvarade de friheter de hade. Skrifvelsen föranledde en undersökning, och denna åter hade till följd, att Hellestads, Wånga och Gunnarskogs bergslager återgingo till landslag och beröfvades sina forna friheter, hvaremot de befriades från tackjernstionden och skyldigheten att blåsa, som måhända, om den fortfarit, skulle hafva varit mera tryckande för dem, än de skyldigheter som pålades. Sedan upptogs frågan i sammanhang med frågan om upphäfvande af tackjernstionden, men år 1860 vid det slutliga upphäfvandet af denna skatt utom bergslag bibehölls den inom bergslagerna, emedan den ansågs sammanhänga med de friheter bergslagerna åtnjoto för tackjernsblåsningen; och Riksdagen anhöll om en utredning af saken, för den händelse att bergslagerna derom väckte fråga, en anhållan som år 1866 upprepades utan nyssnämnda tillägg. Emellertid hade år 1859, på Riksdagens derom gjorda framställning, Regeringen utfärdat en förordning, hvarigenom de band, som af gammalt lågo å bergshandteringen, blifvit lossade, och denna förordning innehöll bland annat, att skyldigheten att blåsa icke vidare skulle åtfölja bergsmansjorden, utan kunde egaren blifva befriad derifrån om han så ville. Huru bergslagernas representanter kunna säga, att bergslagerna blifvit narrade genom denna Kongl. förordning, är så mycket oförklarligare, som i förordningens 3 § uttryckligen stadgades, att vid den utsträckta friheten var "fästadt det förbehåll, att vederbörande inom bergslag, som af nämnda frihet sig begagna, skola vara underkastade den inskränkning i bergsmansfriheterna, som i behörig ordning kan varda bestämd." Förordningen innehöll således genom detta stadgande en erinran derom, att de friheter i den förut tvungna näringen, hvilka år 1859 medgåfvos, medförde för bergslagerna äfventyret att kunna återföras till landslag.

Hvilka bergslagernas friheter äro har varit föremål för undersökning, som är lagd under Riksdagens ögon, och hvaraf framgår att de hafva bestått dels i räntelindring, dels i frihet från rotering. Men fastän denna utredning är verkställd af vederbörande kollegier och blifvit lagd till grund för så väl Kongl. Maj:ts proposition sistlidet år som för Stats-Utskottets nu förevarande utlåtande, är dock icke meningen dermed att den i detalj skulle godkännas och blifva gällande, utan skola naturligtvis vederbörande höras särskildt, huruvida hvarje särskildt hemmans friheter grunda sig på bergsbruk eller icke, äfvensom om beloppet af den ökade skatt, som möj-

ligen kan komma att hemmanet påläggas, hvarefter ärendet vidare skall behandlas som en annan skattlägningsfråga.

En talare har äfven sagt, att 1868 års utredning föll ned som en bomb i bergslagera, hvilka icke hade någon aning om att friheten från att erlægga tackjernstionden skulle kunna medföra dessa nya onera. Att de i viss mån voro okunnige om i hvad grad frihet från ränta motsvarades af deras skyldigheter, kan väl vara troligt, men det synes knappast vara möjligt att icke alls någon kännedom derom skulle hos dem hafva funnits, då i Lekebergs äfvensom Nora fögderier skilnaden emellan de högst beskattade och de lägst beskattade är så ofantligt stor, som af skattejemkningskomiténs redogörelse synes, och denna skilnad bestämdt är beroende af bergslagsorternas friheter. Inom Lindes fögderi är förhållandet visserligen annorlunda, och jag kan icke nu säga hvarpå det beror, att skatterna der äro temligen höga äfven för dem, som åtnjuta lindring. Det må likväl icke förundra, att representanterna från distrikter som nu hotas af ny beskattning, söka att vinna befrielse derifrån, men att den föreslagna åtgärden strider emot lag och rätt, måste jag bestrida.

Frågan är särdeles vigtig, och för min del kan jag ej ställa mig på någon annan ståndpunkt än rätts-ståndpunkten eller förorda något annat sätt att lösa den, än att återföra bergslagera till det tillstånd, som rådde före friheternas beviljande, eller detsamma som nu gäller för landslagen. Anledningen är dock mindre en önskan att återföra bergslagsjorden till högre beskattning i likhet med landslagsjorden, än nödvändigheten att befria tackjernstillverkningen inom bergslagera från en undantagsskatt, hvarifrån den inom hela det öfriga riket är befriad. Det är en i ögonen fallande orättvisa, att de som inom bergslagera tillverka tackjern, utan att hafva andra friheter än öfriga tackjernstillverkare, skola därför erlægga en afgift, hvarifrån andra, som idka samma handtering, äro fria. Denna orättvisa måste aftvinga statsmakterna en lösning af frågan.

Sålendes, på samma gång jag icke ställer mig på annan ståndpunkt än rättens, kan jag icke finna att något vore så orättvist, som om Riksdagen skulle likasom förra Riksdagen inskränka sig till att afslå hvad Utskottet i första och andra punkten hemställt, och derigenom uppskjuta att gifva rättvisa åt trakter, som nu tryckas af ett onaturligt förhållande.

Herr Ahlgren: Nästlidet års Riksdag ansåg sig icke böra bifalla dåvarande Stats-Utskotts, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, i förevarande fråga afgifna utlåtande, hvilket var lika med det nu under behandling varande. Under förutsättning att innevarande Riksdag icke skulle finna några mera talande skäl för bifall af en enskild motionärs i frågan upptagna förslag, än den sistförflutna Riksdagen hade för den Kongl. propositionen, blef af mig, för frågans vid denna riksdag möjliga lösning, inom Utskottet framlagdt ett bemedlingsförslag, hvilket, i följd af vederbörande tjänstemans inom Utskottet missuppfattning, utan någon af mig dertill gifven anledning, i form af reservation bifogats föredragna Utlåtande. Fortfarande är jag dock af skiljaktig åsigt med Utskottet, men vågar därför icke hoppas att af mig i Utskottet förfäktade mening inom Kammaren skall vinna mera sympati än inom Utskottet. Skilnaden emellan Utskottets och mitt förslag är den, att då Utskottet tillstyrkt bort-



tagande af tiondetackjernet emot vilkor af bergsmansjordens åläggande af både ränta och rotering, har jag velat inskränka nämnda vilkor till endast rotering, för hvilken åsigt det torde tillåtas mig att i största korthet få bjuda några skäl

Likasom Utskottet hufvudsakligen grundar sitt utlåtande på Kongl. förordningen den 20 September 1859, kan jag för min afvikande mening åberopa mig på samma förordning; ty om under år 1859 det verkligen varit Kongl. Maj:ts afsigt att medgifva bergsmansjordens innehafvare de i nämnda förordning antydda, af den förste talaren uppräknade friheter emot bergsmansjordens åläggande af både ränta och rotering i likhet med annan skattejord, så hade ju helt enkelt uttryck i sådan syftning kunnat och bort i förordningen inflyta i stället för det obestämda uttrycket, att vederbörande skulle vara underkastade "den inskränkning i bergsmansfriheterna, som i behörig ordning kan vara bestämd". Ej må vi förundra oss öfver, att hemmansegarne inom bergslagerne anse det vara i hög grad obilligt att, sedan så lång tid förflutit efter det ofvanåberopade förordning utkom, statsmakterna nu äro betänkta på att pålägga onera, så betydliga som ifrågavarande. Betraktar man de privilegierade bergslagen i *deras helhet*, så vill det synes billigt, att då Staten, genom borttagande af tackjernetionden, årligen förlorar ungefär 42,000 R:dr, Staten jembväl, om så ske kan, för denna uppoffring hålles skadeslös. Detta mål uppnås, utan att ny ränta behöfver påföras, ty medelst åsättande af endast ordinarie rotering, påføres bergslagen en kostnad, uppgående till ungefär nyssnämnda belopp 42,000 R:dr. Jemför man åter bergslagerne *med hvarandra*, så kan icke förnekas att förhållandet gestaltar sig helt annorlunda, ty några af bergslagerne hafva redan ordinarie rotering sig åsatt, andra deremot icke.

De förstnämnda bergslagerne få sålunda icke alls någon ökad tunga genom ifrågasatta rotering, då deremot andra bergslager, inom hvilka ränta, såsom en föregående talare visat, till jembforelsevis icke obetydliga belopp redan utgår, betungas med ytterligare ett onus, nemligen roteringen.

Då emellertid icke lärer kunna bestridas, att åsättande af både ränta och ordinarie rotering för bergslagerne i *deras helhet* är ett vida större onus än endast rotering, samt då man dessutom, såsom redan blifvit af en föregående talare erinradt, önskar nå målet för grundskatternas afskaffande, torde skäl icke saknas för den från Utskottets utlåtande afvikande meningen, att endast ordinarie rotering påføres bergsmansjorden, hvilket förslag jag icke vill medgifva vara grundadt på godtycke, såsom den förste talaren sig utlät, men huruvida grunden för detsamma är mindre rättslig än för Utskottet, derom kunna meningarne vara delade. Genom bifall till Utskottets betänkande icke närmas, utan fastheldre aflägsnas tidpunkten för grundskatternas aflösande, hvilket inom denna Kammarer icke torde förbises.

Som det likväl, enligt min uppfattning, är hufvudsak att få upphäfd nu utgående tiondetackjernet samt skatte- och hyttegälsjernet, hvilken produktionsskatts olämplighet den föregående talaren på ministerbänken äfvensom de herslagsorternes representanter, som sig yttrat, så tydligt ådagalagt, anser jag mig nu på grund af åtskilliga utaf den förste talaren anförda skäl böra yrka åslag på Utskottets betänkande, i sammanhang hvarmed jag ber få erinra om dels bergshandteringens billiga anspråk att

i beskattningsväg blifva likställd med andra näringar, samt dels att hvad Staten förlorar genom upphäfvandet af ifrågakvarande tillverkningskatter antagligen kommer att i rikt mått återgäldas medelst högre bevillning i mån af näringens förkofran och tillväxt; och under denna tillförsigt, samt för att bidraga till ett Kammarens möjligen enigaste beslut, förenar jag mig — likväl utan att gilla Herr Hammarhjelmns motivering — i de trenne förste talarnes yrkande om bifall till Herr Hammarhjelmns vid betänkandet under form af reservation framlagda förslag.

Herr Hedengren: Då en så grundlig och uttömmande diskussion föregått, vill jag icke trötta Kammarerna med att inlåta mig på frågans detaljer, men då jag har den äran att representera en bergslag, kan jag icke underlåta att yttra några ord i frågan. Jag kan icke neka, att det var oväntadt att den nu åter skulle framkomma, då den vid sistlidne riksdag afslogs af båda Kamrarna. Då frågan förevar i Stats-Utskottet, kunde jag icke söka motverka Utskottets beslut eller deremot reservera mig, enär jag i följd af erhållen permission var frånvarande. Jag har derföre ansett mig böra taga till ordet för att lägga herrarna på hjertat huru viktig denna sak är, och huru svårt det är att på ett fullt tillfredsställande och rättvist sätt reglera den.

Tackjernstonden är ett mycket olämpligt beskattningssätt. Den verkar särdeles betungande och ojemnt på den så viktiga tackjernsindustrien. Då man borttog hammarskatten, som uppgick till 110 à 120,000 R:dr, och qvarnräntan, som utgjorde omkring 150,000 R:dr, vore det ej så stor oppoffring, om Staten helt och hållet efterskänkte denna olämpliga produktionskatt, som nu uppgår till blott 42,000 R:dr. Tackjernstillverkningen, härigenom underlättad, skulle då utveckla sig och lemna Staten ökade inkomster genom högre bevillning. Att i stället för tackjernstonden påläggas ökad grundränta och rotering skulle blifva ytterst betungande för bergslagerna. Redan den grundränta, de nu hafva, är ingen småsak. Skogarne, som äro bergslagernas förnämsta egendom, äro i allmänhet mycket medtagna och jordbruket är så ringa att det ofta är otillräckligt för eget behof, och än mindre lemnar medel att betala dessa dryga pålagor, som man nu vill åläggas bergslagen. Den bergslag jag representerar är belägen till större delen uppe ibland bergen. Åkerjorden, som består af svag sandjord, utgöres af smålappar inklämda mellan berg och mossar, till följd hvaraf den lider af frost och bergsyra. Slotterängarne äro oftast steniga och sådana att man å andra orter knappt skulle använda dem till beteshagar. Fodret användes till stor del för dragarne för bergsbruket, hvilket gör att blott en ringa del af gödseln kommer jorden till godo, och att denna således blir utmagrad och gifver svaga och osäkra skördar. Hvaraf skall då denna befolkning bereda sig inkomst för att kunna bära den ökade tunga man vill påläggas den.

Vid bergshandteringens frigörelse genom 1859 års förordning borde vilkoren derför hafva uttryckts tydligare än med de obestämda orden: att de, som begagnade sig deraf, "skola vara underkastade den inskränkning i bergsmansfriheterna, som i behörig ordning kan vara gjord." Dessa mindre bestämda uttryck hafva utgjort en snara för mången bergslagsbo,

som nu skulle dyrt få plikta för sitt hopp, att ingen ny grundskatt skulle kunna påläggas dem, om förslaget gick igenom.

De förmögnare bland bergsmännen, som ega skog i tillräcklig mängd eller förlagsmedel, skulle möjligen vinna på förändringen, men den aldri största mängden, som är i knappa omständigheter och som saknar skog till blåsning eller försäljning, skulle blifva bragt i det svåraste betryck och många blifva ruinerade. Hvad den rike tackjernstillverkaren skulle vinna genom förslagets antagande skulle den fattige jordegaren, som sålt sin hyttedel, dyrt få betala. Är det billigt att sålunda taga ersättning från jordegaren för hvad man skänker efter åt tackjernsblåsarne. Ligger det någon sträng rättvisa i detta förslag, som man vill påstå, så besannas ordspråket: högsta rätt är högsta orätt.

Jag skall visa till hvilka resultat förslaget skulle leda inom Örebro län. Lindes bergslag har nu i tackjernstionde 1,244 R:dr, skulle i grundränta få 8,597 R:dr, således en förhöjning af 7,352 R:dr. Carlskoga bergslag har i tackjernstionde 5,098 R:dr, skulle i grundränta få 5,326 R:dr; således en förhöjning af 227 R:dr. Lerbäckes bergslag har i tackjernstionde 990 R:dr, skulle i grundränta få 6,276 R:dr; således en förhöjning af 5,286 R:dr. Lekebergslagen har i tackjernstionde 1,250 R:dr, skulle i grundränta få 4,450 R:dr; således en förhöjning af 3,200 R:dr. För alla bergslagerna tillsammans uppgår tackjernstionden till 42,000 R:dr, under det grundräntan skulle komma att utgöra 68,000 R:dr. Således en förhöjning af 26,000 R:dr.

Derjente torde observeras att roteringen i verkligheten går till högre belopp, än det hvartill den är beräknad, åtminstone såsom vakansafgiften på sista tiden blifvit beräknad.

På dessa och öfriga skäl, hvilka af flera föregående talare blifvit så fullständigt framhållna, yrkar jag afslag å Utskottets förslag och bifall till Herr Hammarhjelm's reservation.

Grefve Posse: Denna fråga är ganska invecklad och ganska svår att genomtränga, då den berör förhållanden, som för de fleste och särdeles för mig äro alldeles främmande. Jag har dock sökt att så godt jag kunnat sätta mig in i densamma, och jag ber att få yttra några ord derom. Såvidt jag kan finna eger här en sammanblandning af rättsförhållanden rum, och frågan är dels huruvida tackjernstionden bör borttagas eller icke, och dels huruvida vissa bergslager skola bibehållas vid sina privilegier, oaktadt de upphört att vara bergslager. Jag tror att förhållandet med dessa privilegier är att de blifvit meddelade såsom en fördel, hvilken tillkommit endast och allenast mot det vilkor, att bergslagerna skulle drifva bergsbruk. Då privilegierna meddelades, ansågs det så viktigt för landet att bergshandteringen drefs, att vissa fördelar derför beviljades bergslagerna. Det torde således vara obestridligt, att när bergslagerna upphöra att drifva bergsbruk, de icke längre äro berättigade till åtnjutande af dessa privilegier, och att dessa följaktligen böra försvinna. Förhållandet med en del bergslager är att de brännt sina skogar, att de icke vidare tillverka tackjern, samt att bergshandteringen förvandlats till jordbruk; och då torde de icke heller böra anses vara befriade från ränta och rotering.

Detta är en sida af saken. Den andra åter är den som har afseende å tackjernstionden. Der tror jag, att Staten mot alla som drifva bergsbruk begår en orättvisa, då den uppbär bevilling för handteringen och ytterligare tager en grundskatt i form af tackjernstionde. Denna näring är för landet så vigtig, att den icke bör betungas, och jag vet icke något skäl hvarföre den mera än andra näringar skall hafva en dylik skatt.

Jag får derföre på dessa skäl göra ett yrkande, som något afviker från Utskottets förslag i första punkten. Jag hemställer nemligen, att tackjernstionden under alla omständigheter upphör, och att der bergsbruket upphört äfven privilegierna må försvinna. Jag skall formulera detta mitt yrkande på följande sätt:

“att skyldigheten inom privilegierad bergslagsort till utgörande af tackjernstionde, äfvensom af skatte- och hyttegäls-jern, der någondera af dessa tvänne afgiftsposter blifvit åsatta och ännu kvarstå, må för framtiden upphöra, samt att från den jord inom privilegierad bergslagsort, hvars egare upphört drifva bergsbruk, skola indragas de förmåner samma jord af kronan haft sig, i egenskap af jernbergslag, förunnade.“

Herr Nordenskiöld: Jag anhåller att få såsom bidrag till lösningen af denna fråga i några få ord redogöra för jernindustriens historia från den tid, då nu ifrågavarande produktionsskatt först ålades, eller med andra ord: visa de olika vilkor för konkurrens med utlandet, som egde rum förr och nu. Ända till medlet af förra seklet användes äfven i England endast träkol till framställandet af tackjern och stångjern. De jern, som i detta land, der skogen redan glesnat för odlarens yxa, framställdes ur dess oartade och fattiga flötsmalmer, kunde derföre icke täfva med det, som nedsmältes i det skogrika Sverige af våra ännu i dag till beskaffenhet och halt oöfverträffade bergmalmer. Sverige stod till följd häraf oöfverträffadt på jernmarknaden, och täfvan emellan utlandet och vårt jern utföll så obetingadt till det sednares fördel, att det väl kunde tåla en äfven ganska betydlig extra produktionsskatt. Jern-tillverkningen i det för det närvarande förnämsta jernproducerande land i Europa, England, nedgick ock i medlet af förra seklet till en obetydlighet, och den skulle helt säkert inom kort fullständigt hafva upphört, om ej en revolution i metallurgin inträffat genom upptäckten att man kunde till framställande af tackjern och stångjern, istället för de der-till användbara stenkolen, använda dels stenkolsgas, dels kokes, d. v. s. stenkol, som varit underkastade en för vissa ändamål gagnelig, förberedande upphettning, hvarigenom största delen af det i stenkolen ingående svafvet afägsnas. Det var denna upptäckt, som räddade Englands jernindustri och undergräfvade vår. Redan i början af detta sekel antog jernhandteringen i England oerhörda dimensioner, och snart blef produktionskostnaden der vida billigare än hos oss. Någon möjlighet att i afseende å pris täfva med England finnes nu ej och kommer ej heller att förefinnas, så länge England har riklig och billig tillgång på stenkol, en tillgång som det visserligen icke för all framtid, men likväl ganska länge skall ega. Vårt jern skulle derföre länge sedan varit uteslutet ur marknaden, om ej en särskild omständighet hittills räddat det derifrån, den nemligen att det ännu icke lyckats metallurgen att undanrödja vissa olägenheter,

som användandet af kokes och stenkolsgas vid jernberedningen medför. Det sålunda frambragta jernet innehåller nemligen än betydligt svafvel och fosfor, hvilket man ännu ej förstår att genom metallurgiska konstver aflägsna, och så länge detta förhållande fortfar, står vår vara öfverträffad i afseende å dess beskaffenhet, och den kan därför för vissa särskilda ändamål betinga ett högre pris än det utländska jernet. Detta kan dock omöjligens länge fortvara. Vetenskapen och industrien hafva redan trotsat så många förmenta omöjligheter och öfvervunnit så många svårigheter, att det är att förutse att äfven denna snart skall komma att lösas naturligtvis till stort men för *vår jernindustri*. Våra jern tillverkare få alltså bereda sig på än ytterligare prisnedsättning.

När så är förhållandet, anser jag det vara obilligt att en produktionskatt, som ålades, då våra jernbruk i afseende å täflan med utlandet befunno sig under särdeles gynnsamma förhållanden, bibehållas nu, när de hafva att kämpa med ytterliga svårigheter. Jag tillstyrker därför obetingadt borttagandet af tackjernstionden.

Hvad den kamerala sidan af denna fråga angår, så är jag ej nog hemmastadd deri, för att kunna pröfva halten af Utskottets förslag i detta afseende, men jag tycker dock billigheten fordra, att man bör respektera den häfd som under årens lopp gjort sig gällande, och att man därför vid tackjernstiondens borttagande svärigen kan med en motsvarande skatt belägra lägenheter, som under loppet af mer än ett sekel varit skattefria och såsom sådana flerfaldiga gånger genom köp på god tro gått från den enas hand i den andras. Jag yrkar därför att, med afslag å Utskottets hemställan, det i Herr Hammarhjelm's reservation framställda förslaget måtte bifallas.

Herr Liss Olof Larsson: Jag må säga, att det icke är med något nöje jag här uppträder, då jag finner att till och med de, som i Utskottet deltagit i förevarande hemställan, sedan dess i betydlig mån ändrat åsigt.

En af Utskottets ledamöter har icke velat vidkännas dess beslut, utan framställt ett förslag, som ligger emellan Utskottets förslag och det Herr Hammarhjelm i sin reservation framställt. En motionär, som framställt samma yrkande som innefattas i en annan reservation, har frånträdt den och hemställt om bifall till Herr Hammarhjelm's reservation såsom han uttryckte sig: af medlidande.

Den talare som först hade ordet i denna fråga framställde förhållandet i bergslagen såsom så bedröfligt och eländigt, att äfven jag höll på att blifva rörd, men innan han slutade denna långa, högst märkliga beskrifning, föreföll mig det hela rent af löjligt och väckte hos mig den tanken, att om man droge en jernväg åt dessa bygder, såsom han motionerat, skulle man förlägga den till en aflägsen och förskräcklig ödemark, der hvarken människor eller kreatur knappast kunna taga sig fram. Det förefaller mig högst obetänkt att på detta sätt, för ett visst afseende, nedsätta en ort, hvilket sedan kan komma att ganska mycket skada densamma, och jag vill, till den kraft och verkan det må hafva, försäkra att den ortbeskrifning han lemnat är ganska öfverdrifven.

En annan talare å Nerikes-bänken har såsom skäl emot den föreslagna ändringen, utan deras hörande som den komme att angå, åberopat svenska folkets i Regeringsformen detsamma förvarade rättighet att sig sjelf beskatta. Han tyckes således vilja drifva denna grundsats derhän, att man skulle gå först till hvar och en deri intresserad och efterhöra dennes önskan, innan Riksdagen kunde besluta i frågan. Om vi frågade dem om de ville åtaga sig en skatt, som de hittills ej utgjort, tror jag nog, att de skulle svara nej, och jag är öfvertygad om att något hvar ibland oss sjelfve skulle på en dylik fråga gifva samma svar. Jag tror dock icke att den tolkningen af grundlagen som han gjort är den rätta, utan nog ega vi rätt att i frågan besluta.

Man har äfven åberopat förra Riksdagens beslut i denna fråga. Utskottets förslag afslögs då, såsom jag vill minnas, med en majoritet af två röster i Första och tjuguen röster i Andra Kammaren, men jag tror ej att alla, som då röstade nej, gjorde det, derföre att de icke ville ålägga bergslagera ränta och rotering, mot det att de befriades från tackjernstionde, utan derföre att de ansågo frågan så ny och att de ännu ej satt sig tillräckligt in i densamma och följaktligen ansågo det vara bättre att genom ett afslag bereda sig rådrum dertill, då de antogo att samma förslag skulle återkomma till denna riksdag, hvilket ock visat sig vara händelsen.

Jag hade åtskilligt att erinra vid några af de föregående talarnes yttranden, men jag vet knappt hvarmed jag skall börja eller sluta, ty jag har så många punkter antecknade till bemötande, att jag nästan är förbryllad.

Man har sagt, att sedan halfva tackjernstionden inom bergslag och hela tionden utom berslag blifvit borttagen, samt hammarskatten och qvarnräntan utan något vederlag blifvit efterskänkta, skulle deruti ligga ett skäl för att taga bort återstående tackjernstionde från privilegierad bergslag, utan att bereda Staten ersättning derför. Men härvid är dock att märka, att då man tog bort denna tackjernstionde och hammarskatt samt qvarnränta, voro inga privilegier i fråga, icke ens hvad qvarnränta beträffar, ty qvarnarnes privilegier funnos då blott på papperet — ej i verkligheten, och kan således icke någon jemförelse här vid lag ifrågakomma. Man har äfven invändt, att den ränta och rotering som i följd af tackjernstiondens borttagande skulle åsättas bergslagshemmanen, skulle blifva för många af dem allt för betungande, då de förut hafva betydlig både ränta och rotering å sina hemman. Men jag får häremot erinra, att det icke är meningen att ålägga bergslagshemmanen ny ränta och rotering, utan hänseende till hvad som förut varit. Om man nemligen läser Kammar-kollegii eller Utskottets utlåtande, så är der föreslaget, att hvarje lägenhet inom ort, som nu är i fråga och åtnjutit frihet i afseende å ränta eller rotering i de fall som vederbör, skulle åsättas "de skyldigheter härutinnan som efter vederbörandes hörande finnas med författningarne öfverensstämma". Således tror jag det vara meningen att se till, hurudan räntan varit beskaffad förut, och hvilka friheter, som sedan åtnjutits, och att det följaktligen icke är fråga om att, utan hänseende härtill, lägga viss ränta å hvarje hemman i bergslagen. För mig framstår rättsgrunden i denna fråga temligen klar, och det har icke lyckats en gång genom de vidlyftiga

anföranden här blifvit hållna, att villa bort den för mig. Frågan ställer sig nemligen för mig så: för längre tid sedan bildades i bergslagen hyttelag för att blåsa tackjern, och Staten ansåg lämpligt att taga skatt af hyttan i stället för att beskatta jorden, der hon var belägen, och det var naturligt att Staten därför gjorde en god affär, om tackjernstillverkningen upphjelpes. Nu synes mig klart, att om man befriar bergslagen, som åtnjutit frihet från ränta och rotering, jemväl från tackjernstiondens erläggande, dess jord bör sättas i likställighet med annan Svensk jord, som icke haft sådana privilegier; ty då skyldigheten att utgöra tackjernstionden, som varit bergslagen ålagd just därför att den undsluppe andra skyldigheter, borttages, böra väl i och med detsamma de förmåner, den på sådan grund åtnjutit bortfalla och bergslagen sålunda komma i samma ställning, som den hade före erhållandet af dessa privilegier.

Man har vidare sagt att genom denna förändring en orättvisa göres emot hemmansegarne inom bergslagen, emedan, säger man, jorden icke fått sig några skyldigheter eftergifna, men att jorden nu får beskattningen och tackjernstillverkaren friheten. Jag får dervid blott erinra, att före 1859 års förordning i ämnet voro hemmansegarne och tackjernstillverkarna desamma, och att jord då icke fick egas utan i sammanhang med hytta, och att dessutom ingen inom bergslag, före 1846 års författning, fick sälja kol utan till hytta belägen inom bergslagen. En talare har visserligen sagt, att detta icke var något tvång, utan en förmån för jordbrukaren, men jag förmår ej fatta det, ty ett tvång anser jag det vara, om man tvingas att sälja sina kol på ett visst ställe, äfven om man kunde få mera betaldt på ett annat, som kanske låge närmare.

Det har blifvit erinradt om, huruledes för några år sedan bergslager i Östergötland och Wernmland blefvo öfverförda till landslag och fingo ikläda sig samma skyldigheter, som åligga annan jord, och jag förstår ej hvarföre, när bergslag, som stått i samma förhållande som nu ifrågavarande, fått sina privilegier borttagna och erhållit annan beskattning i stället, icke äfven dessa bergslager skola dela samma öde. Jag kan visst ej förtänka dem, som frågan gäller, att de icke vilja underkasta sig beskattning. Det är naturligt att en frihet, som man eger, är god att hafva, om den ock njutes på andras bekostnad.

Man har också sagt, att om denna förändring blifvit beslutad 1859, då bergslagen erhöil rättighet att upplösa de tvungna hyttelagen, så skulle ingen kunnat motsätta sig sådan ränta och rotering som nu är i fråga; men att nu, då de i elfva år fått njuta denna frihet till godo, de skulle komma och säga: när vi en gång fått smaka denna frihet, hvarföre kunnen I ej låta oss få behålla den för all framtid. Detta är åtminstone icke för mig något skäl att efterskänka dem deras skyldigheter.

Man säger att förslaget skulle innebära en stor orättvisa emot dem, som köpt jord särskild från hytta inom bergslagen. Utom det att jag icke kan föreställa mig, att all jord i bergslagen på denna tid, eller efter 1859, undergått köp, lära väl icke bergslagsboarne kunna ursäktas sig med okunnighet om föreskriften att de voro skyldige att underkasta sig den beskattning, som kunde komma att framdeles varda bestämd; de kunna så mycket mindre vara berättigade att glömma denna skyldighet, som de, såsom det uppgifvits, ganska flitigt begagnat sig af den rättighet de på samma gång

tingo, nemligen att få försälja jord från hyttelaget. Med tanken på den samma skyldigheten måste de som efter 1859 hafva försålt sina hemman från hyttan, gjort det till billigare pris, då de förutsett att en ny skatt inom några år kunde komma att åläggas hemmanet, och att de som köpt betingat sig en lägre köpeskilling, än som skulle varit fallet, om de vetat att hemmanet skulle förblifva befriadt från skatt för all framtid. Skulle man således anse någon orättvisa här komma att inträffa, vore den väl att söka å alldeles motsatt håll mot det, hvarå de ledamöter, som talat om sådan, velat finna den. Här talas så mycket om privilegiernas helgd, om fråga uppstår för den privilegierade att aldrig så litet rubba eller närma sig till andra, och dervid ordas alltid om orättvisa, men man bör väl ock något tänka på den orättvisa, som de icke privilegierade äro föremål för, ty så snart någon genom privilegium är befriad från skatt, är det ju klart att de icke privilegierade derigenom tillskyndas ökad beskattning.

I fråga om sjelfva afskaffandet af tackjernstionden är jag ense med dem, som yttrat sig därför, ty jag anser det vara orättvist, att den, som tillverkar tackjern inom bergslag, skall vara underkastad en beskattning, som icke drabbar andra i landet, utom bergslag befintliga tackjernsblåsare, på det att de, som drifva jordbruk i bergslagen skola hafva lindrigare skatt än andre jordbrukare. Enligt min åsigt är det således både af behovet påkalladt och en gärd åt rättvisan, att man ställer alla i samma förhållande och icke ålägger den ene en skatt för att upphålla privilegier åt andra. Om man tager bort tiondeafgiften, utan att ålägga bergslagen ränta eller rotering, är det väl klart att den största orättvisa derigenom skedde. Jag har sett — jag tror det var af Kammar-kollegii betänkande i denna fråga, att i Lindes fögderi, hvarest finnas både bergslag och landslag, ett hemman inom den sednare drager en ränta, som är 137 R:dr större än ett hemman inom bergslagen. I detta förhållande ser jag icke något, som talar för vidare eftergifter åt bergslagshemmanen, utan tror att man i stället så snart som möjligt bör undanröjda sådana missförhållanden och se icke blott till godo de hemman, som hafva friheter, utan äfven dem som hafva skyldigheter.

Slutligen har det blifvit sagdt, att, om man bifölle Utskottets förslag, man jäfvade den åsigt att grundskatterna böra aflösas. Äfven jag har hoppats att vi skola närma oss detta mål, som i sig innefattar svensk-manna likställighet, men icke tror jag att man kommer dit genom att låta skatterna stå qvar på ett ställe och sopa bort dem på andra och derigenom än vidare tillskapa privilegier. Genom ett sådant förtfaringssätt motverkar man tvärtom detta mål, ty de som väl fått privilegier skola naturligtvis motsätta sig hvarje genomgripande förändring, af hvilken de kunde vänta sig någon tunga. Att tillskapa nya privilegier anser jag således i alla hänseenden vara ytterst farligt.

Jag vet visserligen att det skall vara för bergslagen motbjudande, och att den med motvilja skall komma att åtaga sig beskattning, och jag undrar ej derpå; jag säger det så mycket mera, som det äfven för mig kännes motbjudande att nödgas ålägga den en beskattning, men jag kan ej instämma i påståendet, att det är en skriande orättvisa emot den, ty jag frågar: hvaruti består då den orättvisa, som skulle drabba bergslags-



jorden? Jo deri, att man ville ställa den i precis samma förhållande som annan svensk jord i allmänhet. Jag kan således ej ur denna synpunkt finna skäl till afslag å Utskottets förslag, utan påyrkar tvärtom bifall till hvad Utskottet hemställt.

Herr Jacob Geijer: Denna fråga är så nyss behandlad att åsigtterna om den ej kunna vara synnerligen förändrade, då de förhållanden, under hvilka den ånyo framkommer, ej äro det. Den föll förlidit år för sin orättvisa, och jag hoppas att så skall blifva händelsen äfven nu. Inom olika bergslager äro deras gamla skatier och privilegier olika, och förgäfvos har jag af den gjorda utredningen härom sökt vinna en klar uppfattning i rättsligt hänseende, men jag känner förhållandena inom Filipstads bergslag, som jag representerar. Man föreställer sig, att inom bergslagerna egendomarne utgöras af endast hyttor, hvilka dels tillverka tackjern, dels på grund af 1859 års förordning dermed upphört, men så är ej händelsen. I Filipstads bergslag finnas 17 skatte- och kronohemman, 8 frälsehemman, 29½ hyttor, 148 skatte- och kronobergstorp, 5 frälsebergstorp. Dessas innehåfvare hafva ej i denna sin egenskap idkat bergsbruk och hafva sålunda ej genom 1859 års förordning kunnat vinna någon fördel, men antingen skall deras jord likasom hyttorna roteras, och sålunda en alldeles ny skatt dem åläggas, eller ock blifva de oroterade, och då skapar man en helt ny klass oroterad jord inom bergslag. Vid ärendets behandling i fjor företeddes intyg af kronofogden i orten, att af 423 mantalsskrifne jordegare inom denna bergslag endast 91 då voro tackjernstillverkare. Jag är sjelf en af dessa tackjernstillverkare, och jag skulle genom tackjernstiondens borttagande af förslaget genomförande hafva om ej fördel åtminstone ingen skada, men jag tror mig böra betrakta frågan från samma synpunkt, som de mina 332 komitenter måste se den, hvilka af förslaget antagande endast hafva skada. Och säkert är att bland dessa skulle uppstå mycket stor förvåning och missnöje, om de funne sig pålagd en beskattning, som de aldrig kunnat ana. Riksens Ständers beslut af 1860 innehöll, att, om *de privilegierade bergslagerna derom skulle väcka fråga*, utredning skulle anställas under hvilka vilkor befrielse från tackjernstionde skulle kunna beviljas. Filipstads bergslag har aldrig väckt fråga om någon förändring i detta afseende, hvarken genom motioner af några dess representanter eller på annat sätt, och derfore torde det få anses såsom en billig begäran å dess sida, att, innan man frånträder sina så kallade privilegier, få veta hvilka nya skyldigheter man i stället åläggas och detta ej blott in abstracto, utan äfven in concreto. En reservant emot Stats-Utskottets förslag har beräknat, att den nya beskattningen skulle utgå med ett belopp, som utgör mera än 50 procents förhöjning af den äldre, men om man aktgifver på de högst obestämda och sväfvande ordalag, i hvilka Utskottets förslag är formuleradt, finner man, att derinom kan inrymmas ännu mycket mera. Om man frågade bergslagernas innehåfvare, om de ville antaga dessa nu af Stats-Utskottet föreslagna vilkor för förändring i sin beskattning, så skulle man säkert få till svar om ej ett enhälligt nej, åtminstone det yrkandet, att få veta huru denna förändring i hvarje särskildt

skildt fall gestaltar sig, innan vidare utlåtande derom kan afgifvas. Och sekelgamla förhållanden, ehvad man än kallar dem privilegier eller ej, måtte väl hafva samuna helgd som ett kontrakt, som ej utan båda kontrahenternas medgifvande kan brytas. Bifali till Herr Hammarhjelm's reservation vore visserligen det fördelaktigaste resultat bergslagerna kunde vinna men dels har jag intet hopp att kunna genomdrifva det, dels anser jag ej passande att begära en skänk då man fordrar rättvisa, hvarföre jag, då ingen förut yrkat rent afslag på Utskottets förslag, måste framställa detta yrkande.

Friherre Gripenstedt: Den förevarande frågan är utan tvifvel en bland dem, uti hvilka ganska många skäl kunna anföras både för och emot. De, som gilla Utskottets förslag, synas mig icke hafva orätt. då de påstå, att det vore obilligt, om berslagerna skulle erhålla en fördel, utan att uppfylla de vilkor, som dermed varit förenade. Äfven kan det med skäl sägas, att det vore obilligt, om nuvarande bergslager skulle åtnjuta en sådan fördel, då andra deremot fått vidkännas vederlag derför, såsom förhållandet är med de bergslager i Östergötland, hvilka blifvit förvandlade till landslag; likasom det ej kan vara billigt att bergslagerna emottaga en skänk på det öfriga samhällets bekostnad. Slutligen ligger äfven en stor obillighet deruti, att det närvarande tillståndet skulle fortfara och således en skatta för den fördel en annan åtnjuter; ty de som nu erlägga tackjernstionde äro till största delen helt andra än de som 1859 erhöilo förmånerna.

Å andra sidan kan ej heller nekas, att de, som icke gilla Utskottets förslag, också anført åtskilliga goda grunder för denna sin åsigt. Man kan tvifvelsutän med skäl säga, att, då fråga är om ersättandet af förmåner, som bergslagerna förut egt, det vederlag, som man i stället vill ålägga dem, icke bör vara tyngre än de fördelar som förut åtnjutits. Man finner äfven en obillighet deri, att de personer, som nu skulle få en ny börda sig pålagd, icke äro desamme som skulle åtnjuta fördelen af tackjernstiondens borttagande; ty det vore tackjernstillverkarne, som skulle få denna fördel, men deremot egentligen bergsmansjordens egare som skulle blifva betungade med nya skyldigheter. Derjemte finner man det obilligt, att bergslagerna, för att åtnjuta denna befrielse, skola beläggas med vissa skyldigheter, då andra näringar, som befriats från likartade skatter, anses hafva undsluppit att erlägga något vederlag; i hvilket afseende man förnämligast åberopat qvarnräntans borttagande.

Utän tvifvel äro dessa skäl, som å ömse sidor anförts, ganska tänkvärda, och det kan då icke förundra, att de slutsatser, hvartil man kommit, nemligen å ena sidan att gilla Utskottets förslag och å den andra att vilja afhugga knuten och borttaga tackjernstionden utan allt vederlag, förekomma dem som hylla den motsatta åsigten vara ganska obilliga.

För min del tycker jag emellertid, att dessa påståenden icke å någongdera sidan äro alldeles hållbara. Ty om det måste medgifvas, att de, som dela Utskottets mening, hafva principiellt rätt uti sitt påstående att, då bergslagerna åtnjutit fördelar och detta skett vilkorligt, mot det att de skulle åtaga sig häremot svarande förbindelser, det är billigt att dessa

vilkor uppfyllas, så kan det icke heller förnekas att, om principen i dess fulla stränghet tillämpades, så kunde man, under för handen varande förhållande, åtminstone i vissa fall, komma derhän, att högsta rätt blefve högsta orätt.

Likaså äro å andra sidan de skäl, som blifvit anförda, i min tanke icke fullt giltiga. Man har, såsom nyss nämndes, anmärkt, att det vederlag, hvarom fråga är, eller de skyldigheter, som bergslagerna skulle åläggas, skulle vara större än den fördel, de skulle komma att åtnjuta genom upphörandet af tackjernstionden. Jag får dervid likväl erinra om den viktiga omständighet, som redan blifvit af en talare å statsrådsbänken framhållen, nemligen att här icke är fråga om allenast ett vederlag för tackjernstionden. Om så vore förhållandet, vore också den anmärkningen fullt befogad, att vederlaget i sin helhet vore drygare än fördelen, äfvensom att vederlaget skulle komma att läggas på andra än dem, som skulle komma att åtnjuta fördelen. Men det förhåller sig så, att det är icke blott tackjernstionden, hvilken är i fråga att borttaga, som skulle motsvaras af detta vederlag, utan det är äfven de väsendtliga förmåner, hvilka redan år 1859 tillkommo bergslagsjorden, bestående deri att den befriades från tvånget att vara sammankopplad med tackjernstillverkningen, och att den fick frihet att sälja sina kol till hvem den ville. Det är således en falsk beräkning, om man jemför detta vederlag blott med tackjernstionden.

Dessutom anser jag den anmärkning, som från samma sida göres, att förut dylika skatter blifvit efterskänkta utan vederlag, icke vara riktig. Man har dervid i sista hand erinrat om qvarnräntan, men denna jemförelse är dock något haltande. Qvarnräntan efterskänktes visst icke utan alla vilkor, ty på samma gång den upphäfdes, upphörde äfven rättigheten, som qvarnegarne på landet dittills haft, att vara befriade från all egentlig konkurrens. Förut fick nemligen någon ny qvarn icke anläggas, med mindre genom syn blifvit utrönt, att tillräckligt mäddelag fanns för den nya qvarnen, utan intrång i de gamla mäddelagen. Då detta onaturliga tvång å en så viktig och oundgänglig näring borttogs, är det klart, att deri låg en uppoffring för de qvarnegare, som dittills åtnjutit ett sådant skydd mot konkurrens: och det har funnits många fall, der efterskänkandet af qvarnräntan icke medfört någon fördel för de förut varande qvarnegare, ty nya qvarnar hafva uppstått, hvilka medfört större förlust för de äldre, än som motsvarats af befrielsen från qvarnräntan. Således är den anmärkning icke fullt befogad, att bergslagerna på grund af detta prejudikat icke borde vidkännas någon uppoffring för fördelen att blifva befriade från tackjernstionden.

Man har här sagt, att 1859 års förordning tillkommit genom ett förbiseende. Jag tror icke att detta påstående är riktigt. År 1859 hade man valet emellan att antingen uppskjuta den viktiga åtgärden, hvarigenom frihet skulle beredas tackjernstillverkningen, till dess fullständig utredning skett och samtidigt dermed vederlaget bestämdes, eller ock att föreskrifva ett vilkor, som efter skedd utredning skulle tillämpas. Det var denna sednare utväg, som begagnades, och detta var naturligtvis en stor förmån för bergslagerna, hvilka sålunda genast kommo i åtnjutande af friheterna, men det vill nu synas, som hade det varit försigtigast att

ej medgifva dessa annat än i sammanhang med skyldigheterna. Emellertid finnes det i 1859 års förordning ett uttryckligt vilkor, som säger, att de, som af den medgifna friheten sig begagnade, skulle vara underkastade den inskränkning i bergsmansfriheterna, som i behörig ordning kunde varda bestämd. Då man nu gör anspråk på, att dessa friheter skola upphöra, så får man likväl höra sådana yttranden, som att detta skulle innebära en kränkning af lag och rätt. Men det går vanligen så här i världen att, sedan minnet af en åtnjuten fördel bleknat, svalnar äfven känslan af tacksamhet och af pligt att uppfylla de skyldigheter man iklädt sig.

Ställningen är emellertid sådan, att den icke gerna kan länge på detta sätt fortfara. Det ligger en sådan uppenbar orinlighet i beskattningsgrunden för tackjernstillverkningen, att den väl icke bör bibehållas. Likaledes är det en hög grad af obillighet, som särskildt träffar de nya masugnar, hvilka uppstått inom bergslag, och som icke haft någon fördel af de beviljade friheterna, men som det oaktadt underkastas denna tunga, onaturliga beskattning, blott derföre att de äro belägna inom bergslag. Slutligen ligger deri ett hinder för uppkomsten af nya masugnar, anlagda efter förbättrade metoder.

Hufvudsaken är således, att en reglering sker; men huru? — Finnes då ingen utväg, ingen fast utgångspunkt, hvarigenom en reglering på billigt sätt kan ske? — Jag tror, att man kan finna en sådan, om man ställer sig på den punkt frågan hade 1859, då frihet i bergshandteringen beviljades. Vid den tiden var halfva hammarskatten och halfva tackjernstionden redan efterskänkt. Jag kan icke föreställa mig, att det är meningen att återtaga hvad som då var beviljadt. Om jag antager, att denna beskattning, nemligen tackjernstionden, hade sin motsvarighet i de medgifna bergslagsfriheterna, så är det klart, att, då blott hälften i beskattningen återstår, också hälften af friheterna måste anses vara efterskänkt, och att således blott hälften af vederlaget skäligen kan utkrävas. Detta leder tanken på, att man icke så strängt som Kongl. Maj:t år 1869 och Utskottet nu föreslagit, borde pålägga bergslagerna den ersättning, som de otvifvelaktigt äro skyldiga att vidkännas för åtnjutna förmåner. Då af de utredningar, som blifvit gjorda, visat sig, att af de två onera, hvilka äro i fråga att pålägga bergslagerna, nemligen rotering och grundränta, roteringsskyldigheten ungefär motsvarar hälften af tackjernstionden, skulle jag vilja ansluta mig till det förmedlingsförslag, som af två reserveranter blifvit framställt, och synes mig detta förslag vara så mycket billigare, som vissa bergslager besynerligt nog redan äro underkastade ordinarie rotering, då deremot andra bergslager endast äro extra roterade, och således ingen tillökning i beskattning träffar de förra, samt de sednare blott få vidkännas skilnaden emellan extra och ordinarie rotering. Detta måtte väl icke anses vara för mycket; och aldä minst kan jag finna den omständigheten, att en längre tid förlutit, innan vederlaget för de redan erhållna förmånerna utkräves, utgöra något giltigt skäl till *klagan*, då det tvärtom i min tanke borde vara en anledning till *tacksamhet*, att denna frihet så länge fått fortfara.

Jag får således instämna i Herrar Heijkenskjölds och Ahlgröns reservation.

Herr Jöns Pehrsson: Den fråga som här är före står i ett visst sammanhang med den om grundskatternas affösning, och om en snar lösning af denna stora fråga vore att vänta, kunde man gerna låta den nu förevarande frågan hvila till dess. Men då man hört hvad som yttrades af den talaren, som först hade ordet, så finner man att ingen utsigt för det närvarande existerar, att landets bördor snart kunna blifva lättade eller jemnare fördelade. Då så är förhållandet, så vill jag väl förena mig med dem som yrka att denna tackjernstionde må afskaffas, men anser icke, att den jord, som inom bergslagerna finnes, bör vara fri från skatt, förr än all annan svensk jord äfven blifvit derifrån befriad. Jag tror därför, att man borde jemka saken så som den siste talaren föreslagit. Man får nemligen icke å andra sidan hålla allt för strängt på sina privilegier, ty då kommer man icke ur fläcken. En talare har sagt att qvarnräntan efterskänktes, men med den skänken förhåller det sig så, att t. ex. en qvarn, som förut var beskattad efter rusttjänstbevillning, nu måste betala tio gånger denna rusttjänst, nemligen i bevillning. Ett förhållande, likartadt med det här förevarande, har varit i fråga, då Dylta svafvelbruks hemman måste afstå från den fördel de förut åtnjutit. Jag vill emellertid icke nu längre upptaga tiden. Vi hafva vigtigare frågor än denna att behandla.

Herr Sjöberg: Det är i sanning endast högst ogera jag uppträder i denna fråga, der så många stridiga intressen stå gent emot hvarandra, och hvilken till följd deraf endast med svårighet kan lösas samt, äfven om detta sker, åtminstone icke kan lösas till *allas* belåtenhet. Jag skulle icke heller nu taga Kammararens tid i anspråk med någon framställning i ämnet, om jag icke — så att säga — ansåge mig pligtskyldig att yttra mig i saken, vid det förhållande att jag deltagit i det Utlåtande, som icke blott nu, utan jemväl vid föregående riksdag blifvit flera gånger omförmäldt och särskildt återopas i Kongl. Maj:ts nädiga Proposition vid förra riksdagen samt äfven här i Stats-Utskottets förevarande Utlåtande. Hvad som likväl närmast föranledt mitt uppträdande är en tryckt skrift, som blifvit af en värd representant från bergslagen utdelad bland Kammararens ledamöter. Denna skrift benämnes: "*Några ord i fråga om tackjernstiondens eftergifvande*", och säger sig vara en belysning af det ifrågasvarande, af Kammar- och Kommerce-kollegierna afgifna utlåtandet; och som jag funnit denna "belysning" i flera hänseenden märklig och förtjent af kritik, har jag tagit mig friheten att göra några anteckningar, af hvilka jag dock icke skall använda alla, utan blott en del, för att icke allt för mycket trötta Kammararen. Och då jag nu begagnar mig af denna "belysning", å ena sidan, och de små anmärkingar jag kan hafva att dervid framställa, å den andra, vinnes derigenom ett dubbelt mål. Kammararens ledamöter få på sådant sätt samtidigt höra både den värde representanten och mig, då jag anför hans ord och uttalar mina egna tankar i frågan. Jag tillägger, att jag härvid tager för alldeles gifvet, att Kammararens ledamöter läst den ifrågakomna skriften, likasom jag äfven tror mig kunna vara förvissad om, att kollegiernas omtalade, ganska vidlyftiga utlåtande icke är allmännare känt af Kammararen.

På andra sidan af nämnda skrift anföres sålunda till en början, huru-  
som beträffande den lindring i jordeboks- och mantalsränta, som de äldre  
bergsmanshemmanen förmenas tillgodonjuta, "*af kollegiernas redogörelse  
öfver tillkomsten af dessa räntor inom bergslagerna tydligt framgår, att  
desamma från början icke utgått efter någon viss, bestämd grund, utan  
smuningom tillkommit genom utgörande af s. k. "hjelper" till Kronans  
bruk, sannolikt under omständigheter då dessa icke lemnat påräknade in-  
komster*". Hvad nu speciellt angår den här åsyftade grundröntan, är för-  
hållandet detsamma med denna som med alla öfriga räntor, eller att den  
i sin begynnelse icke varit af *ständig* egenskap eller utgått efter någon  
*permanent* "bestämd grund". Det var rikets nöd, trångmål i finansielt  
hänseende, med ett ord Statens eller det allmännas *behof* för ett visst än-  
damål eller en viss tid, som ursprungligen föranledde dessa "räntors" ut-  
kräfvande, och först under tidernas lopp hafva de öfvergått till den stän-  
diga natur, som de nu ega. Vid sådant förhållande och då detta gemen-  
samma ursprung för *alla* räntor är en allmänt känd sak, har följaktligen  
det varit fullkomligt obehöfligt att här meddela särskild upplysning i detta  
hänseende, emedan regeln gäller i *allmänhet*.

Hvad åter vidkommer dessa s. k. "hjelper till Kronans bruk", om  
hvilka talas i citatet, torde knappast behöfva sägas, att af kollegiernas  
redogörelse *icke* "framgår," att "jordeboks- och mantalsräntorna" så små-  
ningom tillkommit genom dessa hjelpers utgörande. Kollegierna hafva  
icke ens kunnat föreställa sig möjligheten af en sådan uppfattning. Jor-  
deboksräntan fanns, innan Kronan ännu hade några bruk, och de flesta  
titlar i mantalsräntan — bland hvilka jag hänvisar till landtågsgården,  
salpeterhjelpen, boskapspenningar till betalning af rikets gäld, och skjuts-  
färdspenningar — äro i vissa fall af vida äldre dato, ehuru deras natur  
af ständiga utlagor först längre fram i tiden blifvit fastställd. Det är  
till titeln: "*byggningshjelp*", i sek också urgammal, som arbetsprestatio-  
nerna till Kronans bruk, under benämning af *vind-, vask- eller malmkör-  
sel, brukshjelp, drängelön* o. s. v., äro hänförliga. Det lärer således vara  
helt enkelt orimligt att antaga, det ifrågavarande hjelpers utgående skulle  
 varit beroende af, huruvida Kronans bruk lemnade "påräknade inkomster"  
 eller icke.

Vidare säges, att "*bergslagerna genom tid efter annan träffade öfver-  
enskommelser om bestämda utskylders utgörande velat tillförsäkra sig fri-  
het från ytterligare förhöjning eller förökande af extra hjelper och beskatt-  
ningar*". Jag anmärker härvid endast, att detta förhållande inom alla  
delar af riket, der mantalsränta i här åsyftad mening utgår, är gemen-  
samt för denna ränta.

Ytterligare anföres, att bergslagerna slutligen, för att icke helt och  
hållet nedtryckas af skatter, "*med Kronan upprättat formligt kontrakt  
den 8 Juni 1664, hvarigenom beloppet af den från bergsmanshemmanen  
utgående jordeboks- och mantalsränta blifvit bestämd till 3 skeppund 5  
liepund tackjern å hvarje helt mantal*". Jag vill härvid erinra, hurusom  
kollegiernas utredning just visar, att, i strid med hvad i denna skrift  
omförmäles, någon jordeboksränta *icke* ingår i berörda 3 skeppund 5 lie-  
pund tackjern, hvilken tackjernsskatt utgör ersättning för *half* landtågs-

*gård* samt *hel brukshjelp* och *hel drängelön*, på sätt kollegiernas betänkande sid. 44 närmare gifver vid handen. Författaren har således här tillåtit sig en uppenbar förvrängning af hvad kollegierna visat vara förhållandet.

I sammanhang härmed påstår författaren, att ifrågavarande kontrakt innehåller redogörelse för de persedlar och andra utskylder, som af hemmanen den tiden utgingo, och för hvilka nyssnämnda belopp skulle lemnas såsom ersättning, *utan att kontraktet i öfrigt gifver den ringaste antydnan derom, att bergslagerna åtnjutit eller genom denna öfverenskommelse erhållit någon lindring i sin af hemmanen utgående grundränta*. I det af kollegierna afgifna betänkandet, sid. 41, redogöres närmare för Kongl. brefvet den 18 Februari 1608. Det visar sig deraf, att någon sådan "antydnan," hvars frånvaro i de citerade orden betecknas såsom ett fel, icke varit af behofvet påkallad, enär *jordboksräntan*, som på grund af detta Kongl. bref icke längre utgjordes, redan före kontraktets upprättande blifvit *ur jordboken afförd* och hemmanen deri upptagna blott till *namn* och *mantal* enligt en år 1625 hällen ransakning. Kontraktet afsåg endast *landtägsgård, brukshjelp* och *drängelön, ingenting annat*. Detta tackjern har ock orätt blifvit i jordboken infördt såsom jordboksränta, och det kan icke vara annat än till stor fördel för bergslagerna, att sådant blifvit uppdagadt, emedan, om sagda tackjern fått gå och gälla såsom jordboksränta, alla bristande titlar i *mantalsräntan*, som motsvara vida större belopp än den afskrifna gamla jordboksräntan, hvilken utgjorde 20 lispund osmundsjerr, i sådant fall skulle blifvit bergslagerna debiterade såsom en frihet. Vidare talas här uttryckligen om kontraktet såsom befintligt. Af intresse skulle verkligen vara att få veta — och jag vågar antaga, att kamineralkvetenskapen likasom den historiska forskningen i allmänhet skulle blifva författaren tacksam, om han ville uppgifva, *hvar kontraktet finnes eller huru författaren kunnat erhålla kännedom om, att berörda handling icke gifver "den ringaste antydnan derom, att bergslagerna åtnjutit — någon lindring i sin af hemmanen utgående grundränta", då detta kontrakt numera icke är till finnandes och detsamma är känt blott derigenom, att det åberopas i andra handlingar.*

Yttermera säges: *att hvarken Kongl. Maj:t eller Bergskollegium ansett ifrågavarande bergslager åtnjuta någon lindring i grundränta, ej heller uppfattat en sådan lindring såsom ett privilegium, framgår tydligt af de för Nora med flera bergslager tid efter annan utfärdade Kongl. bref; och vidare: Sålunda förklarar resolutionen för allmogen i Nora bergslag den 27 Maj 1752, att "de friheter och förmåner, som bergsmännen uti Nora bergslag blifvit förundte, der uti bestå, att de och deras arfvingar få orubbade behålla och besitta sina egendomar, så länge de underhålla bergsbruket och till kronan betala sina utskylder, att de äro fria från knektehåll, att de så väl hemma som i städerna få sälja eller bortbyta sina tillverkningar till dem, som hafva rättighet att köpa dem, och att de på utsatta torglagar få i städerna, utan int. ång af andra, handla hvad de behöfva."* Med anledning häraf vill jag till en början fästa Kammarens uppmärksamhet uppå, att Kongl. resolutionen den 27 Maj 1752 är till innehållet i viss mån *oriktigt* angifven. Deri "förklaras" icke, att friheterna äro de uppgifna, utan Kongl. Maj:t säger sig hafva af ett Bergs-

kollegii utlåtande "*förmummit*" saken. Och än vidare heter det *icke*, att de "*deruti* bestå," utan att de "*förmåligast* deruti bestå," hvilket, såsom Herrarne behagade finna, är en väsendtlig skilnad. För att rätt fatta sammanhanget, bör för öfrigt denna resolution jemföras med Kongl. resolutionen den 4 December 1693, der det heter: "Kongl. Maj:t har sig i nåder föredraga låtit these bergsmäns underdånigste ansökande — at blifva i nåder confirmerade vid deras friheter, som de af ålder nutit till godo, at the och the ras efterkommande, så hädanefter som för thetta, måtte få besitta the heman, som the ras förfäder med stort arbete af stubben upptagit, och the tid efter tid förbättrat, så at the samma heman måtte få försälja eller förbyta, som the finna för sig lägligast vara, efter som the hafva förmärkt, at Härads höfdingen här vägrat at gifva fastebref på en del heman, som the nna tiden blifvit sålda. Såsom nu Kongl. Maj:t sig i nåder har underrätta låtit, at *the i the nna bergslag belagne heman* äro *Crono*, och intet annorledes än som en besitnings- eller stubberättighet kunna anses, undantagandes the, som kunna uppvisa Kongl. bref, at the sina heman til Skattemannans rättighet löst hafva;" — hvarefter följer Kongl. Maj:ts resolution, till jemförelse hvarmed kan åberopas de så kallade Bergsordningarne 1:sta delen, sidan 457. Detta i afseende å privilegiet i 1752 års resolution för bergsmännen i Nora bergslag att för sig och arfvingar få orubbade besitta sina egendomar. Detta är, mine Herrar, ett viktigt moment i frågan och det, hvilket naturligtvis var det förnämsta att få konstateradt, då *Kronan* ansågs såsom den egentliga *eyaren* till jorden, hvarmed sammanhängande rättigheten att *afsätta* oduglige bergsmän. Det citerade uttrycket: "så länge de underhålla bergsbruket och till *Kronan* betala sina utskylder" visar ju, att besittningsrättsvillkoret var först och främst drivandet af bergsbruket och vidare betalandet af utskylderna, hvilka här bestodo dels i *tionden* — ersättning för den gamla afskrifna jordeboksräntan 20 lispund Osmundsjern jemte vissa titlar i mantalsräntan — dels i de 3 skeppund 5 lispund tackjern — ersättning för en half landtågsgärd, hel brukshjelp och hel drängelön. Att i denna resolution särskildt tala om någon "*lindring i grundränta*" var således ej af omständigheterna föranledt, då *tionden* skulle motsvara lindringen och vederbörande, om de ej utgjorde denna, liksom andra utskylder, helt enkelt kunde vräkas från hemmanet. Hvad "*knektehållet*" angår, borde detta deremot särskildt omtalas, då dels friheten från detta besvär i dess *äldsta* form — *utskrifningen* — efter hvad Herrarne hafva sig bekant — icke hade något med *jorden* att göra, utan, såsom åsyftande en personel prestation, betraktades såsom behöflig, för att ej arbetskrafterna skulle tagas från bergsbruket, af hvars drifvande *Kronans* tionde berodde, dels, sedan *knektehållet* blifvit fästadt vid jorden, åtagandet att det samma fullgöra kommit in i åtskilliga andra bergslagsorter. Beträffande slutligen frågan om marknader, torgdagar m. m., så hade behovet att omtala dessa saker sin grund i dåvarande handelslagstiftning. Att ur de af författaren åberopade ordalagen draga den slutsats, som skett, är derföre alldeles ogrundadt.

Vidare talas här om den af erfarenheten bekräftade, om också ej ur juridisk synpunkt tillräckligt ådagalagda orättvisan af att "*älägga bergsmansjorden ytterligare tillökning i grundränta*". Men här är ju icke fråga



om någon *”ytterligare tillökning i grundränta”*, utan endast att derest surrogatet för lindringen antingen i förut påförd, men sedermera afskrifven ränta eller ock i sådan ränta som eljest skolat påföras, varder borttaget, då ock låta lindringen upphöra, och vederbörande inträda i de skyldigheter, som eljest skulle hafva dem ålegat, i händelse denna lindring aldrig inträffat.

Vidare, och ehuru författaren nyss förut påstått, att några *”friheter i grundräntan”* ej finnas, uttalar han sig nu emot den inskränkning i *”bergsmansfriheterna”*, som genom tillämpning af det i 1859 års förordning stadgade förbehåll kan varda bestämd, hvarefter tillägges, att, om en *”sådan inskränkning ålägges bergslagerna, så komme den eftergift, hvilken beviljades tackjersproducenterne, att till aldra största delen ersättas af helt andra personer, nemligen af de icke tackjersproducerande hemmansegarne.”* Ja, visserligen och detta med rätta, emedan det är *”de icke tackjersproducerande hemmansegarne”*, som nu i 10 år njutit friheterna utan någon ersättning. Den ersättning, som för dem till Kronan ingått, hafva andra utgjort.

Författaren förmenar äfven, att dessa sednare hemmansegare *”på god tro blifvit innehafvare af bergsmansjord”*. Det återstår likväl att visa, huru många, som *”på god tro” genom köp blifvit innehafvare af bergsmansjord*, sedan 1859 års förordning trädde i kraft. Och ehuru äfven dessa bort se sig för i fråga om sin *”goda tro”*, då författningens föreskrift är tydlig, skulle man möjligen kunna medgifva ett undantag för dem, som under tiden 1860—1869 eller från den 1 November 1860, då nämnda förordning började att tillämpas, köpt bergsmanshemman utan ändamål att derå eller med kolen derifrån idka hyttedrift. Men icke kan man säga, att, enär dessa bergsmanshemman en längre tid åtnjutit förmåner af Staten, de af denna orsak skola i alla tider behålla dem.

Hvad beträffar slutfrasen, att anmärkta förhållandet skulle *”sannolikt inverka störande på lugnet inom dessa trakter”*, föreställer jag mig, att den värde författaren ej menat så illa, som det låter, och jag vill derföre icke af hans ord draga den mening, som eljest möjligen skulle kunna hentas utur dem, eller att derunder ligger ett förstucket hot om något litet bergslagsuppror.

Jag har visserligen ännu flera anmärkningar att mot den ofta nämnda skriften framställa, men jag förbigår dem af den orsak, jag redan anfört, och fäster mig blott vid ett ytrande, som förekommer å sidan 4, der författaren förklarar, att han, vid granskning af de beräkningar kollegierna följt vid uppskattandet af jernbergslagernas så väl friheter som utskylder i penningevärde, funnit *anmärkningsvärdt, att till grund för berörda beräkningar blifvit vald den tidsperiod som utgöres af åren 1855—1859 och att derigenom kan förklarats det för bergslagerna ogynnsamma resultat som beräkningen utvisar.*

Hvad nu särskildt beträffar frågan om anledningen till valet af tidsperioden 1855—1859, så har denna period blifvit vald helt enkelt, emedan den grundar sig på en tydlig föreskrift af Kongl. Maj:t. Man ansåg sig böra välja det sista femårstalet, som närmast föregick det år, då 1859 års förordning började att tillämpas. Besynnerligt är i allt fall förmenandet, att antagandet af denna grund för beräkningen gifvit ett för bergslagerna

mera ogynnsamt resultat, ty om man i stället hade tagit den föregående tidsperioden 1850—1854, hvilken författaren gifver företrädet, skulle resultatet just hafva blifvit för dem mera ofördelaktigt, ur synpunkten nemligen af de anspråk bergslagerna nu anse sig befogade att framställa. Efter en utredning, som blifvit upprättad på grund af förhållandet under dem fem åren 1855—1859, är nemligen tackjernstionden beräknad till något öfver 62,000 R:dr, då deremot de grundräntor, som skulle sättas i stället, äro antagna till ett penningevärde af 68,522 R:dr. Men efter en beräkning, som uppgjorts under förutsättning, att såsom grund för densamma valdes femårstalet 1850—1854, visar sig, att tiondetackjernet då borde upptagas till ett värde af omkring 124,000 R:dr. Det missnöje, som nu gör sig gällande emot den föreslagna förändringen, skulle i sådant fall visserligen hafva gestaltat sig helt annorlunda; -- och det är klart, att vederbörande då skulle med tacksamhet hafva emottagit hvad som erbjudes genom Kongl. Maj:ts proposition och Stats-Utskottets utlåtande.

Jag vill slutligen påminna mig, att Herr Ehrenborg, som jemte tvänne andra ledamöter rekommenderat ifrågavarande skrift till Kammarrens behjertande och för sin del dervid fogat ett eget yttrande angående Lindes bergslag, i sitt muntliga anförande i afton äfven framställde det ofördelaktiga förhållande, som för denna bergslag skulle uppstå genom det "föreslagna bytets utförande", då, enligt hvad som uppgifves på sidan 7 af otta citerade skrift, der den nyssnämnda uppsatsen förekommer, inom Lindes bergslag "*den tackjernsproducenterna tillgodokommande eftergiften af tionde skulle utgöra blott omkring 1,200 R:dr, hvaremot den ifrågavarande nya skatten af ökad ränta och ordinarie rotering, hvilken skulle till aldra största delen drabba de icke tackjernsproducerande fastighetsegarne, komme att inom denna enda kommun uppgå till ett årligt belopp af omkring 8,600 R:dr*". Detta förebärande af förslaget orättvisa följder, särskildt för denna bergslag, kan besvaras med den anmärkning jag nyss uttalade i afseende å hufvudförfattarens enahanda uppgift angående förhållandet med dessa fastighetsegare i allmänhet, eller att den ersättning, som hittills för dem ingått till Statsverket, sedan 10 år tillbaka, blifvit utgjord af helt *andra* personer. Jag kan dessutom icke finna, att, om ock Lindes bergslag någon längre tid åtnjutit stora förmåner, detta kan vara någon tillfyllestgörande grund för anspråket, att samma förhållande äfven skall allt framgent förblifva gällande, helst, vid jemförande med Lindes landslag, eftergiften visar sig vara temligen obehöflig.

I öfrigt får jag förklara, att jag, lika litet vid åhörandet af den diskussion som egde rum under loppet af denna afton, som af de skäl hvilka anfördes vid öfverläggningen rörande samma fråga vid sistlidne riksdag, funnit någon anledning för mig att afvika från de åsigtter, som uttalas i Kongl. Maj:ts nådiga proposition och hvilka i hufvudsaken vunnit stöd af Stats-Utskottets utlåtande i ämnet vid den innevarande. Ja, jag går ännu längre och måste säga, att jag för min del icke finner ringaste skäl för den eftergift, som Stats-Utskottet i tredje punkten af sin hemställan ansett böra tillkomma Nyeds bergslag i Wermlands län samt den del af Skinnskattebergs bergslag i Westmanlands län, som består af Gunnilbo och Heeds socknar. I afseende på dessa bergslager är, efter hvad jag tror, rättsförhållandet på ett tillfyllestgörande sätt utredt och

ådagalagdt i Kammar- och Kommerce-kollegiernas betänkande, och jag vidhåller, att jag icke heller i denna del funnit något skäl att frångå Kongl. Maj:ts proposition, änskönt härvid förekommit, att, med afseende å dessa trenne bergslager, skiljaktighet uppstått inom konseljen och, märkvärdigt nog, fått ett uttryck i en reservation af några Statsrådets ledamöter. Om man betraktar denna fråga ur den stränga rättens synpunkt, är det gifvet, att samtliga bergslager *icke* ega någon rättsgrund för yrkandet om eftergift utan vederlag. Äfven ur billighetens synpunkt vågar jag påstå, att ett dylikt anspråk icke kan försvaras. Behaga emellertid statsmakterna göra en dylik eftergift, må denna då också betraktas såsom en eftergift af gunst och nåd, och må det tillåtas mig att ännu en gång få i minnet återförta hvad jag härom yttrade förra riksdagen: eller att man härvid likväl icke bör förbise, att hvarje lindring, som utan vederlag lemnas *en* samhällsklass, innebär en handling af orättvisa emot *andra* samhällsklasser, enär dessa derigenom drabbas af en motsvarande tunga, hvilken de sakna hvarje förbindelse att uppbära; -- och jag slutar med den erinran, hvilken jag icke kan underlåta att ånyo upprepa, att den omständigheten, att man länge åtnjutit en förmån, icke kan efter mitt förmenande medföra något *berättigande* att af samma förmån i all tid förblifva i besittning.

Herr Stenbäck: Huru denna beskattningsfråga än löses, måste i sina följder kronoskattenaturen komma att vinna derpå.

Befrias bergslagsjorden från sin kontraktensliga skyldighet, skapas ett nytt slags jordnatur, som med Riksdagens tillåtelse fräses från sin skatt; ett bindande prejudikat för den öfriga skattejorden att utan aflösning påyrka samma rättighet. Med Statens nuvarande tryckta finanser kan ej Riksdagen efterskänka skatter, då den Kongl. propositionen i stället kräfer nya, hvarför Statens rätt måste beaktas, tills den sättes i tillfälle göra en jemförlig eftergift å alla grundräntor, som kan ske då Statens återfått sin ursprungliga rätt, så att kost och privilegier m. fl. godtyckliga eftergifter kunde lagligen upphävas och Statens behof i stället ingå efter bevillning, derigenom först allt och alla blefve lika ställda.

Åläggas åter bergslagsjorden sin juridiska skyldighet att återtaga skatter, som den ej på 260 år vetat utaf, fordrar likhet inför lagen en undersökning om: frälsets privilegium, rustningsskyldigheten, fullgjorts; Riksdagen tillhör bevaka Kronans rätt i ena som andra fallet. Det faktiskt bestående frälset har tolererats, men aldrig fått statsmakternas sanktion på befrielse, hvarför rustningsskyldighet eller motsvarande affösning bör kunna åläggas frälset, liksom bergslagsjorden kan åläggas grundskatter. Dessa olika jordnaturer kunna båda med samma skäl anse sig fria, ehuru sannolikt ingendera är det juridiskt.

Efter Stats-Utskottets reglering kan den invecklade jordnaturens beskattning efter hand leda till likställighet, emedan konsekvensen af Kollegiernas och Stats-Utskottets utredning äfven för till Statens rätt att bevaka frälsets rustningsskyldighet, hvilken liksom bergslagsjordens grundräntor kan inhiberas. Med kännedom om åsigten att för kronoskatteingen eftergift är eller blir att påräkna utan aflösning, har denna jordnatur föga bistånd att vänta af dem, som fått eller få eftergifter, hvarför

ingen ensidig skattelindring bör göras, men hafva rättighet fordra, att utredning verkställes, då resultatet troligen blir jordens allmänna, ehuru ojemna skyldighet att deltaga i en förestående aflösning.

Då tackjernstionden numera blifvit en produktionsskatt, således hämmande för jernindustrien, anse Kollegier, Regering och Stats-Utskott den som sådan böra upphävas och privilegiet utbytas mot dess förra natur, ränta, rotering eller bådadera.

Anse de respektive orterna sig ej hafva förverkat eller icke vilja mista sina privilegier för att återinträda uti sin skattenatur, synes jernindustriens klagan öfver tiondejernets tunga vara öfverdrifven, om ej orterna vilja utbyta den; skälet är att en annan faktor tillkommit, jord skiljd från bergsbruk och nästan fri från beskattning.

Då en berättigad klagan antagligen finnes för tackjernstillverkningen och en förändrad tidsenlig arbetsmetod jemte lättare kommunikationer kräfer stora förlager, begagnar sig jernindustrien af existerande betryck för att af billighetsskäl vilja befrias från tionden, på samma gång från hytta skiljda hemman ej vilja åtaga sig dess öfverflyttande på jorden. Inom bergslagen förefinnas tvänne skiljda intressen, jordbruk och hyttebruk; det förra var fordom delegare i hytta, derigenom jordeboksränta kunde utbytas mot tackjernstionde; åtskiljda hafva icke jord- och bergsbruk delat ursprungligen gemensamma skatter. Då tackjernstillverkningen icke kan utgöra beskattningen, fordrar rättvisa att privilegiet upphör, då jordeboksränta återgår i gällande kraft.

Bergslagera som part hafva blifvit hörda inför sina respektive landshöfdingeembeten i ämnet, och då Riksdagen tillkommer att på samma gång afse Kronans rätt som bergshandteringens utveckling, bör Stats-Utskottets förslag bifallas, som frigör jernindustrien, mot att jorden öfvertager onera, hvarigenom den blir lika ställd med öfriga skattehemman.

Vid utbyte af tackjernstionde mot ränta, rotering eller bådadera, är föga tidsenligt införa rotering i dessa orter, som gjorde bördan dubbelt tung, särdeles då hela försvarsväsendets omorganisering är nära förestående, hvarför vakansfrihet bör tillämpas, och för att med billighet tillmötesgå orternas önsknings, då jordbeskattningen utgått ur medvetandet, bör beslutas att först vid en blifvande aflösning från grundräntor dessa bergslager må åläggas ingå derpå, hvarigenom de voro förberedda och jordvärdet ej befarades sjunka, eller bitterhet inom sinnena behöfde uppstå.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag, med den lindring i tillämpningen, som Regeringen anser böra iakttagas.

Herr Dufwa: Då Stats-Utskottet i förevarande betänkande förklarar, att så mycket blifvit sagdt om olämpligheten och obilligheten af den beskattning, som nu utgör föremål för öfverläggning, att Utskottet icke ansett sig behöfva vidare yttra sig derom, så må det vara tillåtet att undersöka, om det förslag, Stats-Utskottet afgifvit, bättre motsvarar eller uppfyller fordringarne af billighet och lämplighet än det nuvarande förhållandet.

Hvad billigheten beträffar, så visar sig, att enligt den Kongl. propositionen den lindring, som genom tackjernstiondens upphörande skulle

vinnas, icke kan beräknas till mer än 42,000 R:dr, under det att den skatt, som skulle sättas i stället, skulle komma att uppgå, enligt kollegiernas beräkning, till 68,521 R:dr, och efter andra beräkningar vida högre. Härtill kommer ytterligare, att denna ökade börda i många, ja, kanske i de flesta fall, skulle drabba helt andra personer än dem, som från tackjernstionden blefve befriade. Icke synes detta kunna bedömas såsom öfverensstämmande med billighet, hvilken väl snarare skulle fordra att ej öka skatten, under förhållanden sådana som förevarande, helst om icke bestämda, fullt giltiga rättsgrunder kunna för en sådan åtgärd anföras, och framför allt att icke de nya bördorna kastas på andra än dem, som njuta den ifrågasatta lindringen. Jag förbiser härvid icke, hvad äfven Utskottet påpekar, att den orättvisa, som genom förslaget synes drabba en del nuvarande egare af bergsmanshemman, skulle kunna tyckas vara mera skenbar än verklig, emedan de, som efter den Kongl. förordningens af den 20 September 1859 utfärdande inköpt bergsmansjord, för hvilken tackjernsblåsning icke fortsatts, eller eljest, såsom egare af sådan jord, med tackjernstillverkning upphört, böra antagas ej hafva varit okunnige derom, att vid förmån, som genom nämnda förordning beviljades, det uttryckliga förbehåll var fästadt, att de som deraf sig begagnade skulle vara underkastade den inskränkning i bergsmansfriheterna, som i behörig ordning kunde vara bestämd. Jag vill icke ingå i någon undersökning, huruvida detta sätt att betrakta saken är det rätta eller ej. Men om saken bör ses ur denna synpunkt, då lär det vara tydligt, att lika mycket stadgandet i 1859 års Kongl. förordning kan återopas emot dem, som upphört med tackjernstillverkning, lika mycket bör det gälla till skydd för dem, som icke begagnade sig af den i denna förordning medgifna frihet, utan fortsätta tackjernstillverkningen, så att de icke utan eget medgifvande skulle vara underkastade någon inskränkning i bergsmansfriheterna, således ej heller någon förökning af densamma. Emot Utskottets förslag nödgas jag äfven för min del erinra, att det ej synes mig rätt lämpligt.

Detta förslag, liksom Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition, är grundadt på Kongl. Kammar- och Kommersekollegiernas utlåtande af den 31 December 1867, och Utskottets förslag går derpå ut, att Riksdagen skulle besluta det de nya skatterna skulle bergslagshemmanen påföras med hufvudsaklig tillämpning af hvad kollegierna förordat och hemställt. Det vill dock synas, som det vore allt annat än lämpligt, att representationen sålunda skulle ingå i pröfning af och yttrande om riktigheten af ett utaf förvaltningsmyndigheter afgifvet yttrande, som berör enskildes rätt, och, utan att dessa ens deröfver blifvit hörda, åt myndigheternas tillstyrkanden gifva ett slags laghelgd. Jag tror icke, att detta förfaringsätt öfverensstämmer med den varsamhet, som bör ega rum i fråga om rättsförhållanden. Det vill ock synas, som Utskottet sjelft funnit detta något betänkligt, då det för tillämpningen af kollegiernas förslag uppställt åtskilliga vilkor, som i sjelfva verket innefatta nära nog upphäfvande af hvad Utskottet strax förut föreslagit. Jag hemställer, om ej just dessa vilkor bäst visa olämpligheten deraf, att Representationen nu skulle gifva något slags bekräftelse åt förvaltningsmyndigheternas förslag.

Emellertid, hvad man än må anse såsom billigt eller lämpligt, så hänför frågan sig ytterst till hvad som är rätt, och är saken i detta hänseende klar, så lära bergslagerna väl få underkasta sig, huru tungt det än må kännas. Vid de bemödanden jag gjort att för mig reda frågan ur denna synpunkt, d. v. s. att göra klart för mig sjelfva rättsgrunderna, har jag icke kommit till samma resultat som Utskottet, hvilket i detta hänseende grundat sitt räsønnemang på kollegiernas utlåtande. Det är nämligen efter mitt förmenande icke i nämnda utlåtande visadt, att bergslagshemmanens frihet från *alla* de utgifter man nu vill pålägga dem verkligen står i sammanhang med skyldigheten att utgifva tackjernstionde. I afseende på en del poster synes väl sådant vara ådagalagdt, men i fråga om andra synes man hafva åtnöjt sig med att endast på det skäl att bergslagshemmanen icke utgjorde afgifter, hvarmed andra hemman voro betungade, antaga att denna befrielse berodde på tackjernstiondens utgörande. Bevisningen är i detta afseende ingalunda tillfredsställande. Den viktigaste skyldighet, man vill ålägga bergslagerna i utbyte mot befrielsen från tackjernstionden är onekligen den ordinarie roteringen. Man skall beträffande förhållandet härmed fåfängt i kollegiernas utlåtande söka någon utredning. Bergslagernas privilegier äro äldre än hela roteringsverket. De innehöllo därför endast att bergslagerna voro fria från utskrifning. Visserligen trädde roteringen i stället för utskrifningen, men roteringen berodde ej på något lagstiftande maktens beslut, utan på konventioner mellan Regeringen och de särskilda orterna, de s. k. knektekontrakten. Det torde således böra tagas i öfvervägande om befrielsen från tackjernstionden kan i fråga om roteringen leda till större anspråk på vederlag, än att bergslagerna skola återföras till den skyldighet som i militäriskt afseende ålåg landet, innan det ständiga knektehållet upprättades. Det förefaller mig därför vara en förhastad slutsats, att bergsmansjorden, därför att den var fri från utskrifning, nu, om vilkoret för denna frihet upphör, skulle utan menigheternas hörande och aftal emellan Kronan och dem kunna åläggas rotering. Det är vidare ett faktum att tackjernstionden utan alla villkor blifvit genom 1854 års förordning nedsatt till hälften. Jag frågar då: är det med verkliga rättsgrundsatsen öfverensstämmande att, sedan man utan allt förbehåll skänkt efter hälften af en skatt, ifrågasätta att för eftergifvande af den andra hälften få räkna sig till godo allt som en gång blifvit erkändt såsom equivalent med hela den ursprungliga skatten. Man kunde ju föreställa sig, att tackjernstionden blifvit nedsatt till *en* procent. Om man då sagt: "vi befria er äfven från denna procent, men pålägga er ett vederlag motsvarande 100 procent, ehuru vi förut utan förbehåll efterskänkt 99; skulle säkerligen ingen finna detta vara rätt. Men är det ej rätt i detta fall, så är det icke heller rätt, när det är fråga om 50 procent.

Åtskilligt annat finnes äfven i denna fråga, som är anmärkningsvärdt. Gäller det ett bergslags privilegium, så förstår jag ej med hvad skäl man skall så ringa akta *detta* privilegium, då man annars alltid i privilegii-frågor går med så mycken varsamhet till väga. Om man vill låta rättvisan gälla, tror jag icke att bergslagerna för den nu ifrågasatta befrielsen böra åläggas *alla* de skyldigheter, som kunna anses equivalenta mot

hela tackjernstionden. Den eftergift, som en gång utan alla vilkor är gjord, bör väl stå fast.

Slutligen synes mig detta ärende icke hafva blifvit behandladt såsom det förtjenat och önskvärdt varit. Man inhemtar af kollegiernas utlåtande, att de, innan de afgåvo sitt yttrande, hört bergslagerna. Jag tror likväl att det varit nyttigt, att man hört bergslagerna, *sedan* kollegiernas utlåtande afgifvits. Nu är man ställd i det val att antingen på minst sagdt tvifvelaktiga rättsgrunder pålägga en dubbelt svår beskattning, eller ock nödgas öfvergå till den mening, som vill helt enkelt utstryka den ifrågavarande skatten. Frågan behöfde onekligen en ytterligare utredning, och om jag trodde att ett yrkande på återremiss, i syfte att hos Kongl. Maj:t begära åtgärder för bergslagernas hörande och sakens fullständigare utredning till nästa Riksdag, kunde vinna framgång, skulle jag derom framställa yrkande. Men finner jag ej understöd för denna åsigt, och nödgas jag att välja emellan de förslag, som i reservationer till Stats-Utskottets betänkande äro framlagda, och hvilka under öfverläggningen funnit anhängare, anser jag för min del bäst att bifalla Herr Hammarhjelm's reservation, som åtminstone icke låter befara att någons rätt kan komma att våldföras.

Herr Carl I fvarsson: Hvad man än må säga i denna sak, så kan man dock icke påstå, att detta förslag frankommit förhastadt, ty ämnet har förnyade gånger blifvit grundligt och omständligt behandladt. Men hvad man dock kan säga är det, att frågan är svårlöst, och att såväl det ena som det andra af de i saken afgifna förslag icke varit fullt tillfredsställande. Förra året behandlades frågan ganska grundligt, och i år framställdes å inkomstafdelningen inom Utskottet mångfaldiga särskilda förslag, och afdelningen öfverlade angående dessa i tvänne dagar; men huru man än vände sig, så möttes man af svårigheter än från en och än från en annan sida. Jag tror derföre att, om man, såsom här blifvit yrkadt, återremitterar betänkandet, sådant likväl icke skall leda till ett mera tillfredsställande resultat, ty ännu kvarstå samma svårigheter, på hvilka alla försök hitills strandat. Om man tror att saken skulle komma på det klara, i händelse embetsverken ännu en gång blefve hörda, så kan man visserligen låta frågan förfalla för det närvarande och begära ett nytt utlåtande från embetsverken. Detta ifrågasattes inom Utskottet, och jag var till en början benägen derför, emedan jag ansåg att icke något bland de väckta förslagen skulle tillfredsställa alla fordringar; men jag vågar dock icke hoppas, att embetsverken skola kunna uppfinna någon bättre lösning, och jag tror derföre det icke vara skäl att fatta ett dylikt beslut.

Man klagar, att jernhandteringen icke kan bära en förhöjd beskattning, och det är med afseende härå som Utskottet nu framställt enahanda förslag som vid förra riksdagen. Utskottet har härtill hemtat en ytterligare anledning af den omständigheten, att de motioner, som blifvit vid denna riksdag väckta i ämnet, gått i samma riktning som berörda förslag, och ehuru man visserligen kan invända, att bergslagerna icke blifvit hörda i saken, så må man dock med skäl antaga, att, då vissa af motionärerne representera just dessa trakter, de af dem väckta förslag öfverens-

stämman med allmänna meningen inom bergslagera. Jag tror derföre, att Riksdagen icke bör från Statens synpunkt uppställa så många betänkligheter emot förändringen. För min del anser jag, att frågan bäst löses på det sätt Utskottet föreslagit; ty om äfven några hemman skulle blifva för mycket betungade, så kunna de ju göra särskild framställning om lindring, och om denna framställning befinnes vara befogad, så lär den icke komma att afslås. Att Riksdagen nu skulle ingå i pröfning af hvarje särskildt fall, anser jag icke vara möjligt, om ens lämpligt; och då Utskottets förevarande förslag är principiellt riktigt, tror jag att Riksdagen bör bifalla detsamma, derest man verkligen vill hafva ett slut i frågan.

Bland alla de förslag som blifvit väckta i ämnet, anser jag det som Utskottets ärade ordförande framställt vara det minst antagliga, på samma gång det är aldeles nytt. Något sådant har åtminstone icke jag hört förut. Han har nemligen föreslagit, att skyldigheten inom privilegierad bergslagsort till utgörande af tackjernstionde, äfvensom af skatte- och hyttegälsjern, der någondra af dessa tvänne afgiftsposter blifvit åsatta och ännu kvarstå, må för framtiden upphöra, samt att för den jord inom privilegierad bergslagsort, hvars egare upphört drifva bergsbruk, skola bibehållas de förmåner samma jord af Kronan haft sig, i egenskap af jernbergslag, förunnade. Enligt detta förslag skulle således de hemman, som ännu drifva bergsbruk, blifva fria från dessa onera, då deremot de, som afstått från denna handtering, äläggas ränta och rotering. Och hvilka äro de som afstått? Jo, de mindre hemmansdelarne; och man skulle således pålägga dem dessa besvär, under det de större blefve befriade derifrån. Jag anser sådant icke leda till billighet och rättvisa.

Om man kunde framlägga ett nytt förslag, som vore fotadt på mera både rättvisa och billiga grunder än det nu föreliggande, och man derföre ville afslå detta, så skulle jag ingalunda sätta mig deremot; men jag tror att ett mera tillfredsställande förslag än det, som Utskottet antagit, icke kan åstadkommas, och jag yrkar derföre bifall till detsamma. Vill icke Kammarerna antaga detta, då synes mig afslag vara den enda utvägen, som för tillfället är lämpligt, emedan alla de öfriga förslagen äro olämpliga och böra såsom sådana icke antagas; men då återstår det vanliga klagomålet från bergslagen öfver ett tryckande onus på jernhandteringen.

Herr Liss Olof Larsson: Jag har begärt ordet endast för att yttra mig något litet i anledning af Herr Friherre Gripenstedts förslag att, såsom han förmenade, på ett tillfredsställande sätt lösa denna fråga. Jag tror likväl, att han något misstagit sig, då han yttrade att Kronan år 1859 efterskänkte hammarskatten och hälften af tackjernstionden, ty, enligt mitt förmenande, är detta icke enligt med rätta förhållandet. Man bör nemligen komma i häg, att den afgift som då efterskänktes, utgick allenast från de privilegierade bergslagera, utan den utgick för all sådan tillverkning inom landet, och den tackjernstionde som den privilegierade bergslagen då fick sig ålagdt allt framgent utgöra, motsvarar just de rättigheter eller privilegier som dessa bergslag hade sig förunnade. Slutsatsen af denne talares anförande var det, att han önskade att bergslagen måtte befrias från tionden, men åläggas rotering. Han sade att föregående talare lika litet som Utskottet funnit det rätta sättet att lösa frå-



gan. Jag tror att den talaren ännu mindre funnit det rätta sättet, ty med sitt förslag ställer han sig helt och hållet på godtycklighetens ståndpunkt. När man slår upp en tabell som finnes vidfogad det ofta omtalade Kammarkollegii uttalande i frågan, så finner man, att vissa bergslagers privilegier uteslutande bestå i frihet från ränta, och andras, uteslutande i frihet från rotering, hvadan man genom hans förslag kommer att till vissa bergslag efterskänka tackjernstionden utan något vederlag, under det andra få underkasta sig full beskattning å jorden för att blifva qvitt tionden å tackjernet, ty, som jag nämnt, det finnes bergslag som icke hafva någon frihet i ränta, och när de, enligt hans förslag, få ordinarie rotering, så blifva de lika med annan jord utom bergslag.

En annan talare har yttrat, att frågan ej blifvit utredd af de myndigheter som vederbort, då det varit de förvaltande myndigheterna. Jag vill underrätta denne ärade talare, att en fråga om beskattningen af några hemman som tillhört Finspongs bergslag förevarit i Utskottet, och hvarom snart utlåtande till Riksdagen torde aflåtas. Denna fråga har varit före i Högsta Domstolen, men derifrån blifvit återförvisad, just derföre att den ej varit behandlad af de förvaltande embetsmyndigheterna, och man torde deraf kunna sluta, att den nu föreliggande frågan just passerat den rätta vägen. Jag yrkar fortfarande bifall å förevarande punkt af Utlåtandet.

Herr Johan Johansson från Örebro län: Då jag saknar all vana att i tal offentligt uttrycka mina tankar, var det med mycken ovilja jag nödgades begära ordet, för att i möjligaste korthet besvara den "kritiska" uppmärksamhet, som en ärad talare från Stockholms-bänken behagade visa den lilla afhandling i denna fråga, som jag låtit utdela bland Kammarens ledamöter. Jag må bekänna, att jag icke fann de uti afhandlingen angifna sakuppgifterna på något sätt vederlagda. Tvärtom behagade den ärade talaren vid sitt omnämmande af 1664 års kontrakt utelemna just det *ur kontraktet* citerade yttrandet, "att the (nemligen bergsmännen) af Kronans arrendatorer hafva varit mycket besvärade medh kiörslor och förslor föruthan theas vahnlige skiutsfärder", hvilket yttrande, efter min uppfattning, gifver stöd såväl för det som förut blifvit af mig anfördt rörande bergslagernas beskattningsförhållanden, som ock för det efter citatet följande yttrande: "att bergsmännen genom detta kontrakt velat tillförsäkra sig ett skydd emot sådana extra beskattningar." Den ärade talaren yttrade vidare om detta kontrakt, att författaren till broschyren skulle göra den kameralistiska forskningen en väsendtlig tjänst genom att uppvisa detta märkvärdiga dokument, som icke blifvit återfunnet i Kammarkollegii gömmor. Då jag redan af kollegiernas bekanta utlåtande erfor, att så var förhållandet, sökte jag i min hemort att få reda på något exemplar af kontraktet, och har nu verkligen i min hand visserligen icke originalet, men en afskrift, tagen af, som jag förmodar, det hufvudexemplar, som finnes förvaradt på Örebro landskontor, och då detta kontrakt icke gifver någon anledning till det antagande, att Nora och Lindes bergslager skulle njuta några eftergifter i sina grundräntor, vågar jag fortfarande bestrida att så skulle vara förhållandet. Jag skall dessutom och för att på samma gång göra den ärade talaren en återtjänst i "kritisk"

“kritisk“ uppmärksamhet yttra några ord om den utredning Kammar- och Kommers-kollegierna särskildt egnat åt nyssnämnda bergslager, och jag gör det så mycket heldre, som Kollegierna icke på något sätt bevisat att dessa bergslager erhållit några eftergifter, genom att ens åberopa, ännu mindre anföra, de Kongl. bref eller andra resolutioner, som föranledt en sådan eftergift, hvilket Kollegierna i vissa fall gjort för åtskilliga af de andra bergslagerna.

Enligt denna utredning skulle Nora och Lindes bergslager njuta eftergift i *jordboksräntan* af “omkring 20 lispund osmundsjern“. Till stöd för denna eftergift anföra Kollegierna, “att det är befunnet att, efter denna beräkningsgrund (antalet mantal i 1624 års jordbok och *beloppet osmundsjerns-ränta, som uppgifves vara frigjuten*), *hvilken torde vara* för här afsedda ändamål *tillfyllestgörande*, på samma gång den i vissa hänseenden *lärer vara* den enda, som är här att tillämpa, den jordboksränta, hvilken i *medeltal* faller på hvarje mantal af dessa hemman, motsvarar *omkring 20 lispund osmundsjern*“. Äfven för dem som haft tillgång till de dammiga luntorna i Kammar-kollegii arkiv har det således visat sig svårt att kunna *bestämdt* säga, *hvaruti eftergiften* i jordboksräntan *består*; Kollegierna anse sig dock böra förklara, att densamma *torde* utgöra *omkring* det nyssnämnda beloppet. I *mantalsräntan* skulle dessa bergslager njuta eftergift af halfva *landtågsgården* och såsom bevis derför finnes endast ett yttrande af innehåll: “att landtågsgården här likväl varit påförd blott till hälften mot i landslag“. Ungefär på samma kraftlösa sätt bevisas ock några rader ofvanför, “att *skjutsfärdspenningarne* blifvit påförda endast till hälften af det belopp, som för hemman utom bergslag stadgats“, och slutligen “att dessa hemman åtnjuta äfven befrielse från *dagsverks-penningarne*, dock med afräknande af drängelönen, hvilken i persedel-tackjernet ingår med omkring  $\frac{19}{26}$  skeppund“. Detta är nu all den bevisning Kollegierna till stöd för sina uppgifter aktat nödigt att anföra, och det må således icke förundra någon, om jag från bergslagernas ståndpunkt deremot påstår, *att några eftergifter icke skett*. En sådan bevisning borde vara lika fullständig som Kollegiernas, d. v. s. betyda nätt opp – intet. Men med den gloria af ofelbarhet, hvarmed embetsverken alltid anses omgifna, torde dock deras uppgifter *synas* mera trovärda än mina, äfven om embetsverken uppenbarligen hafva orätt och jag deremot verkligen hade rätt. Det torde derföre vara nödigt att denna gloria skyddas af bättre bevis än de, som af Kollegierna i deras utredning blifvit använda.

Kollegierna hafva emellertid kommit till det resultat i afseende på dessa bergslager, att den eftergift i grundränta, som de s. k. gamla hemmanen derinom skulle åtnjuta, utgör 33 R:dr 65 öre per mantal, och på en så löslig grund som denna Kollegiernas utredning är man dock nu färdig att pålägga mellan 400 à 500 mantal, eller en fjerdedel af hela antalet hemman i samtliga bergslagerna, en ökad grundränta af, som jag nyss nämnde, 33 R:dr 65 öre per hemman, utan att man derom i bergslagerna haft ens den ringaste aning. Då jag nu sökt visa, huru föga tillförlitlig Kollegiernas utredning verkligen är i fråga om dessa bergslager, och då frågans rättsgrund i öfrigt af en annau talare från Stockholmsbänken blifvit så omsorgsfullt utredd, inskränker jag mig till att yrka bifall till Herr Hammarhjelm's reservation.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Efter förevarande förslag skulle ett onus utbytas emot ett annat, det vill säga de skyldigheter, som nu åligga ifrågavarande bergslager, skola utbytas mot sådana, hvarifrån de, emot de nuvarande skyldigheterna, blifvit befriade. Innan ett sådant utbyte beslutas bör tillförlitlig utredning ske, hvilka onera blifvit afqvittade för de nuvarande, emedan, i brist på sådan utredning, utbyte icke kan ske på rättvisa grunder. Så vidt jag kan se har en sådan utredning här icke blifvit gjord. Vill man likväl nödvändigt, utan denna utredning, verkställa utbytet, så kan eller bör det icke göras emot andra skyldigheter än de som enligt orternas skattläggningsmetoder böra betunga jorden. Man borde således utbyta det obestämda, som Utskottet föreslagit att orterna skola åläggas, emot något bestämdt, och detta bestämda kunde innefattas i ett enda ord, nemligen hvad som bör utgöras efter för orten gällande skattläggningsmetod.

Ehuru ingen skattläggningsmetod upptager rotering såsom ett jorden åliggande onus, och ehuru denna prestation således icke är af grundskatts natur, synes meningen likväl vara, att nu jemväl ålägga ifrågavarande orter rotering. För sådan hafva de likväl icke kunnat blifva befriade, ty det ständiga knektehållet är inrättadt sedan de fingo de friheter, som nu skulle upphöra, emot återgående till de skyldigheter, hvilka förut ålegat dem. Det bör dessutom icke numera vara för någon obekant, att roteringen allestädes tillkommit genom frivilligt åtagande emot befrielse för utskrifning. Alla äldre kontrakter om det ständiga knektehållet äro grundade på ett sådant vilkor, och äfven i sednare tid har ordinarie rotering icke lagligen kunnat tillkomma utan genom frivilligt åtagande. Såsom ett bevis härför vill jag omnämna förloppet vid införande af ordinarie roteringen i Skåne, den sist verkställda i någon Svensk provins. Sedan Skåne, i följe med nu öfrig i riket hittills oroterad jord, år 1811 blifvit extra roteradt, begärde en del af provinsens riksdagsmän vid 1812 års Riksdag hos Kongl. Maj:t att få förmedling i extra roteringen emot åtagande af ordinarie rotering. Efter det Kongl. Maj:t i anledning häraf låtit höra provinsens extra roterade jordegare, afgaf Kongl. Maj:t den 23 Mars 1813 proposition till dem om åtagande af ordinarie rotering emot vissa vilkor, deribland frihet från de i den provinsen dittills (i stället för utskrifningen) vanliga utskrifnings- eller rotepenningar, samt att den, som ville förblifva vid extra roteringen, skulle hafva frihet dertill, utaf hvilken frihet ock flera begagnade sig. På sådana grunder verkställdes den roteringen omkring år 1815 och blef fastställd 1817. Då roteringen ingestädes tillkommit såsom jorden åliggande grundskatt, och då den aldrig förut varit införd i dessa bergslager, kan den icke heller, utan jordegarnes begifvande, åläggas emot borttagande af nu ifrågavarande skyldigheter, med hvilka den har ingenting gemensamt.

Utskottet föreslår att orterna skola, efter vederbörandes hörande, åsättas ränta eller rotering eller bådadera, efter som det finnes med författningarne öfverensstämmande. Om med dessa vederbörande menas kronans tjänstemän och icke de skattskyldige, så är att förvänta det de förre nog skola tyda författningarne så att de sednare få tillräckligt med skyldigheter att fullgöra. Emedan jag anser det vara Riksdagens pligt icke allenast tillse det statsbehofven varda fyllda, utan äfven att stats-

medborgarne blifva rättvist och jemlikt betungade, och emedan jag tror att, om frågan nu förfaller, den återkommer i en rättvisare och bättre form än den nu föreligger, vill jag yrka afslag å denna punkt.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats *dels* bifall till Utskottets förslag, *dels* afslag derå med antagande af Herr Hammarhjelm vid utlåtandet fogade reservation, *dels* äfvenledes afslag men med antagande af Herr Heijkenskjölds likaledes vid utlåtandet fogade reservation, *dels* vidare afslag men med antagande af det utaf Grefve Posse nu framställda förslag, *dels* bifall till Utskottets förslag med det tillägg Herr Stenbäck föreslagit, *dels* slutligen afslag å Utskottets hemställan. Alla propositionerna på dessa yrkanden besvarades med blandade ja och nej. Herr Talmannen förklarade ja vara öfvervägande för bifall till Utskottets förslag. Votering blef då begärd; i anledning hvaraf, och enär jemväl i fråga om kontrapositionen skiljaktighet förspordes och omröstning äskades, huruvida dertill borde antagas antingen det förslag som innefattades i Herr Hammarhjelm's reservation eller ock afslag å Utskottets hemställan, följande voteringsproposition först uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver första punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 58 antager deras mening, som yrka att, med afslag å Utskottets hemställan, skyldigheten inom privilegierad bergslagsort till utgörande af tackjernstionde, äfvensom af skatte- och hyttegälsjern, der någondera af dessa tvänne sednare afgiftsposter blifvit åsatt och ännu kvarstår, skall för framtiden upphöra.

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är till kontraposition antaget afslag å Utskottets hemställan.

Den öfver ofvanintagna proposition anställda omröstning utvisade, vid sedlarnes öppnande, 33 ja mot 133 nej; hvadan hufvudvoteringen nu företogs enligt denna proposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i första punkten af dess utlåtande N:o 58,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren afslagit Utskottets ifrågavarande hemställan.

Denna sednare omröstning utföll med 57 ja mot 111 nej; och hade alltså Kammaren afslagit hvad Utskottet föreslagit i denna punkt.

*Punkten 2.*

Förklarades hafva förfallit i följd af det vid första punkten fattade beslut.

*Punkten 3.*

Herr Geijer: Då de föregående punkterna af Utlåtandet redan blifvit af Kammaren förkastade, yrkar jag att äfven denna punkt, som med de föregående står i närmaste gemenskap, måtte af Kammaren afslås.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan afslogs.

*Punkten 4.*

Förklarades hafva förfallit i följd af de beslut, dem Kammaren fattat rörande första och andra punkterna.

*Punkten 5.*

Bifölls.

## § 3.

Bordlades följande af Stats-Utskottet afgifna, nu inkomna memorial och utlåtanden:

N:o 59, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande tionde punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 47, angående förslag till aflöningsstat och till stater å öfriga utgifter och omkostnader vid tullverket för år 1871;

N:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om öfverlättelse under full eganderätt åt Stockholms stads och läns kurhusinrättning af den till samma inrättning upplåtna egendom å Kungsholmen;

N:o 61, i fråga om skjutsningsbesvärets ordnande m. m.;

N:o 62, i anledning af väckt motion angående frälserusttjenstens utgörande in natura m. m.;

N:o 63, i anledning af väckt motion om åtgärders vidtagande för rustnings- och roteringskyldighetens skiljande från jordbruket;

N:o 64, i anledning af väckt motion, angående afskaffande af åtskilliga, från kyrkorna i de fordom Danska provinserna utgående afgifter;

N:o 65, i anledning af återremiss å en § uti utlåtandet N:o 33, angående Riksdagens år 1869 församlade revisorers berättelse om statsverkets granskning; och

N:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga remiss å Kongl. Kammar-kollegii berättelse om Sala silfververks ränteersättningsfond för redogörelseåret 1868.

Enligt Kammarens derom nu fattade beslut, skulle alla de ärenden, som endast en gång blifvit bordlagda, sättas främst på den föredragningslista, som komme att upprättas för nästa sammanträde.

## § 4.

Herr *Sven Nilsson* i Österslöf erhöll 14 dagars ledighet från riksdagsgörömaålen, räknade från den 2 Maj.

## § 5.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 11 e. m.

In fidem  
*H. Husberg.*

### Onsdagen den 27 April.

Kl. 10 f. m.

## § 1.

Justerades protokollet för den 20 och protokollsutdrag för den 25 April.

## § 2.

Företogos val af dels tjugotvå valmän för att utse Riksdagens fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret jemte deras suppleanter äfvensom styrelseledamöter och suppleanter vid bankens lånekontor; dels ock sex suppleanter för dessa valmän.

Sedan röstsedlarne blifvit aflemnade, fick Herr vice Talmannen, enligt Kammarens beslut och i öfverensstämmelse med arbetsordningen, sig tillräknadt ett visst antal af dessa sedlar, hvarefter röstanteckningen försiggick och befunnos vid valförrättningens slut hafva blifvit utsedde till

*Valmän:*

Herr <i>O. P. Hallin</i> . . . . .	med 125 röster
„ <i>Johan Erik Johansson</i> . . . . .	„ 125 „
„ <i>John Ericson</i> . . . . .	„ 120 „